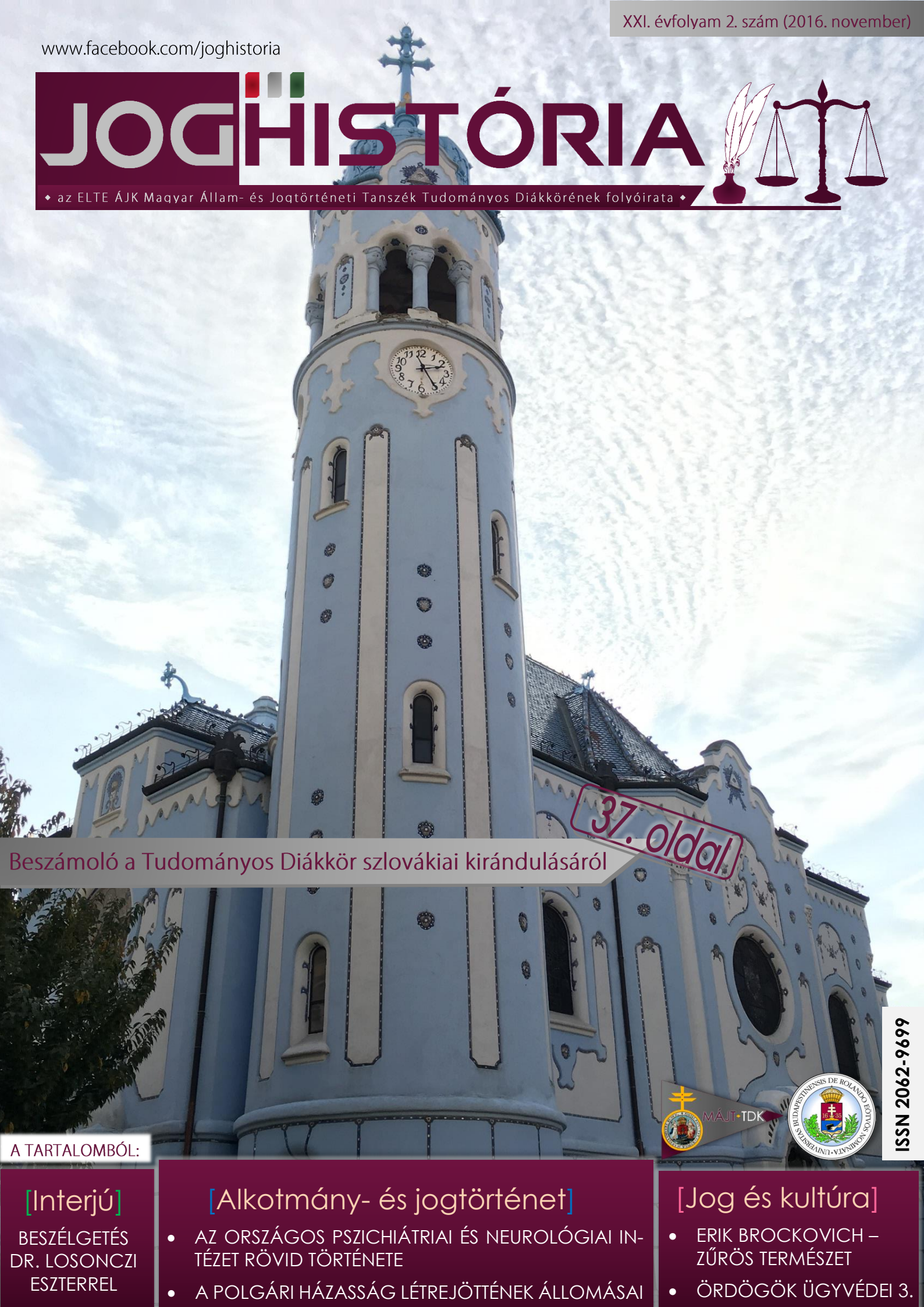

JOGHISTÓRIA

♦ az ELTE ÁJK Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék Tudományos Diákkörének folyóirata ♦

37. oldal

Beszámoló a Tudományos Diákkör szlovákiai kirándulásáról

A TARTALOMBÓL:

[Interjú]

BESZÉLGETÉS
DR. LOSONCZI
ESZTERREL

[Alkotmány- és jogtörténet]

- AZ ORSZÁGOS PSZICHIÁTRIAI ÉS NEUROLÓGIAI INTÉZET RÖVID TÖRTÉNETE
- A POLGÁRI HÁZASSÁG LÉTREJÖTTÉNEK ÁLLOMÁSAI

[Jog és kultúra]

- ERIK BROCKOVICH – ZÚRÓS TERMÉSZET
- ÖRDÖGÖK ÜGYVÉDEI 3.

ISSN 2062-9699

[tartalomjegyzék]

[főszerkesztői köszöntő]	3
-----------------------------------	---

[interjú]

Bartuszek Lilla: Beszélgetés Dr. Losonczy Eszterrel.....	4
---	---

[alkotmány- és jogtörténet]

Angeli Rita: A magyar polgári öröklési jog fejlődése az 1848-as törvényhozás és a dualizmus időszakának tükrében, különös tekintettel a túlélő házastárs öröklési jogi jogállására	6
Bartuszek Lilla: A brit korona ékkövei: koronázási ékszerek Angliában	12
Kocsárdy Nóra: Százharminckilenc év – avagy az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet rövid története.....	17
Kovács Ákos: A szabad vallásgyakorlás és a felekezeti egyenjogúság kialakulása az Osztrák-Magyar Monarchiában, különös tekintettel báró Eötvös József munkásságára.....	21
Zanócz Gréta: A polgári házasság létrejöttének állomásai.....	27

[jog és kultúra]

Filmajánló • Erik Brockovich – Zűrös természet.....	32
Könyvajánló • Ördögök ügyvédei 3.	33

[tdk hírek]

Barkóczy Dávid, Nagy Virág Eszter: Bemutatkozik a MÁJT TDK	34
Bemutatkozik a Joghistoria szerkesztősége	35
Kovács Ákos: Beszámoló a Tudományos Diákkör szlovákiai kirándulásáról	37

[alkotmány-és jogtörténeti rejtvény]	43
---	----

A címlapon a Lechner Ödön tervezte pozsonyi *Kék templom* tátható. A képet készítette: Barkóczy Dávid.

© Barkóczy Dávid, 2016

© A szerzők, 2016

© Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék, Joghistoria, 2016

A folyóirat az alábbi oldalakon digitálisan színes változatban online is elérhető:

facebook.hu/joghistoria

majt.hu

issuu.com/joghistoria

eltereader.hu

Folyóiratunkba továbbra is szeretettel várjuk minden publikálni vágyó hallgató tudományos igényű munkáját, legyen annak témája akár a magyar, akár az egyetemes állam- és jogtörténet.

Elérhetőségünk: joghistoria@gmail.com

JOGHISTÓRIA

SZERKESZTŐSÉG

Felelős szerkesztő:

Dr. Képešy Imre

Főszerkesztő:

Barkóczy Dávid

ROVATVEZETŐK

Barkóczy Dávid

(Alkotmány- és jogtörténet)

Bartuszek Lilla

(Interjú, Jog- és kultúra)

Kovács Ákos

(TDK hírek, Jog- és kultúra)

Zanócz Gréta, Angeli Rita

(Alkotmány- és jogtörténeti rejtvény)

KORREKTÚRA

Barkóczy Dávid

Dr. Képešy Imre

BORÍTÓTERV ÉS BELSŐ TERVEZÉS, TÖRDELÉS

Barkóczy Dávid

KIADJA

Eötvös Loránd Tudomány-
egyetem Állam- és Jogtudo-
mányi Kar Magyar Állam- és
Jogtörténeti Tanszék

(Cím: 1053 Budapest, Egye-
tem tér 1-3., II. em. 211.;
Tel./Fax.: 06 1 411 6518)

ISSN 2062-9699

KAPCSOLAT

joghistoria@gmail.com

LAPZÁRTA

2016. november 4.

Kedves Olvasóink!

A Joghistoria szerkesztőségének nevében sok szeretettel köszöntelek Titeket! A Joghistoria című folyóirat az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék Tudományos Diákkörének hivatalos lapja. Kiadványunk immár kerekén két évtizede biztosít lehetőséget Tanszékünk demonstrátorainak és a Tudományos Diákkörben résztvevő hallgatóknak arra, hogy alkotmány-, illetve jogtörténeti témájú tanulmányaikat, kutatásaik eredményeit publikálják. A korábbi TDK Híradó 2011 óta ISSN számmal is rendelkezik, tehát nemzetközileg elismert időszaki kiadványnak minősül, ezáltal az újságban megjelenő tanulmányok tudományos publikációnak számítanak.

A tavalyelőtti tanévben nem csupán külsejében, hanem tartalmában is megújult a folyóirat. Legfőbb célunk volt a hagyományok megőrzése mellett egy olyan átalakítás megvalósítása, mely lehetővé teszi a tudományos ismeretek szélesebb körű terjesztését, a folyóirat népszerűsítését, illetve a hallgatók és a tanszék közötti kapcsolat elmélyítését. A Joghistoria új, állandó, tematikus rovatokkal jelentkezik, melyek a tudományos igényű írások mellett a közösségi híreknek és a kulturális tartalmaknak is teret biztosítanak. Az újság személyesebb hangvétele, a beszámolók és a fényképek mind azt a célt szolgálják, hogy az olvasók még inkább betekintést nyerjenek a TDK és a tanszék mindennapjaiba. Folyóiratunkba továbbra is szeretettel várjuk minden publikálni vágyó hallgató tudományos igényű munkáját, legyen annak témája akár a magyar, akár az egyetemes állam- és jogtörténet.

Aktuális számunkban elsőként a Dr. Losonczy Eszterrel, tanszékünk PhD hallgatójával készített **interjút** olvashatjátok. **Alkotmány- és jogtörténet** rovatunkban többek között a túlélő házastárs öröklési jogi jogállásáról, az angol koronaékszerek érdekességeiről, az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet történetéről, a polgári házasság létrejöttének állomásairól, valamint a szabad vallásgyakorlás és a felekezeti egyenjogúság kialakulásáról olvashattok, **Jog és kultúra** rovatunkban pedig ismét két jogi vonatkozású művet ajánlunk Nektek. A **TDK hírek**ből többet tudhattok meg a TDK októberi szlovákiai kirándulásának részleteiről, valamint közelebbről megismerhetitek a Joghistoria szerkesztőségének tagjait. Zárásként a folyóirat végén szokásunkhoz híven **alkotmány- és jogtörténeti rejtvényt** kínálunk az első évfolyamos hallgatók számára.

Kellemes olvasást kívánok!

Barkóczy Dávid

Barkóczy Dávid
főszerkesztő

Beszélgetés Dr. Losonczy Eszterrel

Készítette: BARTUSZEK LILLA

Folyóiratunk novemberi számában Dr. Losonczy Eszterrel, főtanszékünk PhD hallgatójával, a TDK egykori szorgos demonstrátorával beszélgettem. Eszter második éve vesz részt karunk doktori képzésében, emellett a Tudományos Diákkör szervezésében is aktívan tevékenykedik. A tavalyi évtől kezdődően közreműködik a Jogtörténeti Szemle című folyóirat szerkesztésében, amely feladat nem idegen számára, hiszen több mint három éven át töltötte be diákkörünk lapjának, a Joghistoriának a szerkesztői pozícióját. Az interjúban egyetemi tevékenységéről és jövőbeli terveiről kérdezem.

Születési hely: Kiskunfélegyháza

Tanulmányok: Batsáni János Gimnázium (Csongrád), Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Lakóhely: Budapest

Kedvenc ország: Magyarország

Kedvenc városok: Náplio, Prága

Beszélt nyelvek: német, olasz

Kiskorodtól kezdve tudtad, hogy a jogi pálya felé szeretnél orientálódni?

Körülbelül hetedikes lehettem, amikor megfogalmazódott bennem, hogy jogi pályára szeretnék menni. Már akkor is kifejezetten tetszett a bíróságok világa – el tudtam képzelni magam, hogy érvelek a felek mellett, ellen vagy éppen emberek sorsáról döntök. Ezen felül a klasszikus érvek is szerepeltek: szerettem a történelmet, illetve a magyart, bár ezek mellett matematikából is végig jó eredményeim voltak, tehát más pálya sem lett volna kizárva, de végül a jog mellett döntöttem. Nálunk a családban senki sem végzett jogi egyetemet, így ilyen irányú indíttatásom nem volt, de egy nagyon jó barátom ügyvédként dolgozik, aki szintén biztatott és ösztönzött arra, hogy ezt a területet válasszam.

Mesélnél nekünk az első évedről? Milyen élményeid vannak a MÁJT-ról és a római jogról?

A magyar alkotmány- és jogtörténet szemináriumvezetőm Mezey Professzor Úr volt, aki rögtön nagyon megkedveltette velem a tantárgyat. Érdekesnek tartottam újra végigvenni a magyar történelmet, csak most már egy teljesen új szempontból, a jog oldaláról megközelítve. A többi tantárgyat is nagy szorgalommal tanultam, de mint a legtöbb elsőéves, a római jogtól kifejezetten tartottam. A második félév végére azonban ezt a tárgyat is megkedveltem, mert megértettem ennek az összefüggéseit. Az első évben mind a MÁJT, mind a római jog olyan alapokat ad, amelyek nélkül elképzelhetetlennek tartom a hatályos jogi tárgyak tanulását, de a jogtörténet mindig kedvesebb volt számomra.

Mikor kerültél a tanszékre mint demonstrátor?

Másodéves koromban Mezey Professzor Úr invitálására kerültem a tanszékre, ahol egészen a záróvizsgáig tevékenykedtem demonstrátorként. Amint megkaptam a megbízatásomat, rögtön egy fontos pozíciót bíztak rám: én lettem a Jogtörténelem szerkesztője, amely tisztséget ötödéves első félévéig töltöttem be. Nagy kihívást jelentett ez a feladat, de már gimnazista koromban is részt vettem az iskolai folyóirat elkészítésében, így a szerkesztői munka nem volt számomra teljesen ismeretlen.

Milyen hatások inspiráltak arra, hogy megkezd PhD tanulmányaidat?

Mindenképpen szerettem volna az öt év után is kapcsolatban maradni az egyetemmel és a tanszékkel, ezért Mezey Professzor Úr ajánlására beadtam a jelentkezésem a doktori képzésre. Szerencsére felvettek nappali tagozatra, így lehetőségem nyílt arra, hogy meghosszabbítsam az egyetemi éveimet. Ezen felül mindkét szülőm pedagógus, így nagyon közel áll hozzám a tanítás világa.

Melyik az a terület, ami különösen érdekel a jogtörténelemben?

Már első évben a jogtörténet tanulásakor is a büntetőjog területe volt az, ami igazából felkeltette az érdeklődésemet. Ebben nagy szerepe volt Mezey Professzor Úrnak, hiszen ő is több kutatást folytat a büntetőjog és a büntetés-végrehajtás témában, ezáltal sok segítséget kaptam tőle már az egyetemi éveim alatt is. A büntetés-végrehajtással kapcsolatos érdeklődésem kialakulásában szerepet játszott Lőrincz József Professzor Úr, a Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék oktatója, akinek szakmai és emberi szempontból egyaránt sokat köszönhetek. Az ő vezetésével több alkalommal lehetőségem nyílt büntetés-végrehajtási intézetek látogatására, amelyek alkalmával bepillantást nyertem a működésükbe és a mindennapi életükbe, így a gyakorlatból szerzett tapasztalatok is megerősítettek abban, hogy e terület vizsgálata – beleértve a

jogtörténeti gyökereket – minden korszakban aktuálisnak tekinthető.

Milyen érzés a másik oldalon? Élvezed a doktorandusz létet?

Sajátos állapot a doktorandusz lét: ugyanúgy vannak még óráim, krediteket kell teljesítenem, viszont a hospitálás keretén belül már az oktatói oldallal is ismerkedem, ami szintén érdekes dolog számomra. Mezey Professzor Úr mellett részt veszek a szemináriumok tartásában és a vizsgáztatásban egyaránt. Öt év elteltével érdekes élmény elővenni a MÁJT tankönyvet és újra feldolgozni a tananyagot: ugyanis teljesen más tudás kell ahhoz, hogy valaki levizgázzon egy tantárgyból és más ahhoz, hogy ezt valaki átadja a diákoknak. Bízom benne, hogy egyre jobban belejövök majd az oktatói munkába, és a jövőben saját csoportot is kaphatok.

Mik a terveid a jövőre nézve?

Még másfél év van hátra a PhD képzésemből, amelynek elvégzését követően remélhetőleg sikerül felvételt nyernem oktatóként a tanszékre. Ha esetleg mégis másként alakulnának a körülmények, a gyakorlat sem idegen tőlem, hiszen az egyetemi éveim alatt másodévtől kezdődően több ügyvédi irodában is dolgoztam gyakornokként, amelyek világa szintén közel áll hozzám.

Mit tanácsolnál az egyetem jelenlegi hallgatóinak?

A jogi egyetem elvégzéséhez az elszántság a legfontosabb. Ha valaki látja a célt maga előtt, akkor sokkal könnyebben fogja viselni a számonkérések okozta nehézségeket. Legfőbb tanácsom az, hogy mindenki fogalmazza meg magában, miért akarja elvégezni ezt az egyetemet – mi az, ami igazán érdekli, mi felé szeretne orientálódni. Ennek a kérdésnek a megválaszolásához fontosnak tartom, hogy a hallgatók minél több területen próbálják ki magukat már az egyetemi évek alatt. A kötelező hathetes szakmai gyakorlaton felül

hasznos, ha többféle jogász pályába is bepillantást nyernek – minél többször látogassanak el bírósági tárgyalásra, ismerkedjenek meg a nyomozó szervek munkájával vagy a közigazgatási szervek világával. Az egyetemi évek során rengeteg lehetőség adott a hallgatóknak: például az Erasmus-ösztöndj, szakkollégiumi jelentkezés, demonstrátorként bekapcsolódni a tanszékek munkájába. Én arra buzdítok min-

denkit, hogy használják ki ezeket a lehetőségeket, így nemcsak a tananyaggal, hanem rengeteg élménnyel gazdagodva tudjátok elvégezni ezt az öt évet.

Az interjú végeztével szeretném megköszönni a beszélgetést. Pályafutásod további részéhez sok sikert, PhD képzésedhez pedig kitartást kívánok!

A magyar polgári öröklési jog fejlődése az 1848-as törvényhozás és a dualizmus időszakának tükrében, különös tekintettel a túlélő házastárs öröklési jogi jogállására

Írta: ANGELI RITA

Az 1848-tól a dualizmus végéig terjedő időszak igencsak meghatározó periódusnak számít a magyar jogfejlődés szempontjából, hiszen ekkor szilárdultak meg a polgári jogintézmények az elavult feudális rendszer helyett. Az öröklési jog, különösen a házastársi öröklés terén még sokáig fellelhetőek voltak a rendiség maradványai, épp ezért érdemes nyomon követni a korszak elméleti munkásságát, aminek köszönhetően a haladó szellemiségű elvek a későbbiekben, gyakorlatban is testet öltöttek.

Előzmények¹

Az újítások elismerése mellett nem szabad megfeledkeznünk a rendi intézmények helyénvalóságáról a korábbi korszakokban. Fontos megérteni kialakulásuk okát.

Az ősiség életre hívása a nemesi hadsereghez vezethető vissza: A nemes katonáskodása elengedhetetlen volt, és szorosan a birtokához kötődött, tehát a nemesi birtok elidegenítése akár élők között, akár halála esetén jelentős veszteséget jelentett volna az állam számára. Hiszen „*a nemesi birtok szükségképi korrolariuma a hadkötelezettség*”.² Megállapítható, hogy az ősiségnek és a vele egybefonódó adományrendszernek a nemesi hadsereg megszűnéséig fenn kellett maradnia.

Az 1715-ben megteremtett állandó hadsereg a fentiek értelmében megkérdőjelezte a rendi intézmények létjogosultságát.³

A magyar magánjog és ezzel együtt az öröklési jog változását azon felismerés ihlette, mely rávilágított a rendi magánjog hiányosságaira, egyes jogintézményeinek túlhaladottságára, célszerűtlenségére. A feudális „tulajdoni” viszonyok falként állták útját a gazdasági fejlődésnek. A hátráltató intézmények, mint az úrbériség, az ősiség és

az adományrendszer megdöntésére esküdött fel a kor haladó szellemiségű értelmisége, olyan jeles magyar politikusokat és gondolkodókat állítva a reformok csataterére, mint Széchenyi István, Kölcsey Ferenc vagy Eötvös József. Ezt a tenni vágyó, eszményi változásokat hirdető, ideológiákkal átszőtt korszakot, amely 1830 és 1848 közé tehető, reformkornak nevezzük.

Számos célkitűzés érhető nyomon a tulajdonviszonyok tekintetében. Jelentős törekvéssé vált a családi tulajdon helyett az egyéni tulajdon középpontba helyezése, a gazdasági fejlődés alap pilléréként a föld forgalomképessé tétele, amely szükségszerűen vont maga után az olyan elavult rendi intézmények, mint az ősiség és az adományrendszer eltörlését.

Ezen törekvések óhatatlanul átgűrűztek az öröklési jog területére. A magántulajdon követelménye, karöltve a családi tulajdon megszüntetésével a törvényes öröklés terén eltörölte a szerzett és az öröklött vagyon közti különbséget. Ennek nyomán körvonalazódott az az elv, amely szerint az öröklési rendet az örökhagyó és az örökös kapcsolata határozza meg, figyelmen kívül hagyva a vagyoneredetből adódó különbségeket. Ezen felül a szabad végrendelkezés, mint az akarat szabadságának letéteményese került deklarálásra. A fenti elvek megvalósítása a legtöbb esetben igencsak előkelő helyet biztosított volna a túlélő házastársnak az öröklési ranglétrán.

Az 1848-as törvényhozás

A reformkor az 1848-as törvényhozásban érte el tetőpontját. Ekkor került sor az elvek fogantatására. A törvények megalkotásánál a legfőbb célként fogalmazódott meg a polgári jogrend felépítése, a jogegyenlőség és szabad tulajdon alapulvételével.⁴

Az ősiség megszüntetésének köszönhetően a föld elidegeníthetővé és forgalomképesé vált, áttörve ezzel a gazdasági fejlődést akadályozó falat, a hitelképtelenséget.⁵

Az úrbériség eltörlése lényegében megszüntette a jobbágyság intézményét, a feudális kötelezettségeket a földesúr irányába.⁶

Az adományrendszer felszámolásáról az 1852-es ősiségi nyílt parancs rendelkezett. Ez a hűbéri láncok letépését jelentette, ettől fogva az uralkodóra nem háramlott vissza semmilyen alattvalói vagyon.

Elméletileg e három tartópillér ledöntése porig rombolta a korábbi rendi magánjog építményének egészét. Azonban számos területen – például, mint az öröklési jogot illetően – a rendezés igencsak Janus-arcú volt, hiszen a feudális jog maradványai jelentős mértékben tetten érhetők.⁷

A földtulajdon súlya messze meghaladta az ipar és a tőkés vállalkozás jelentőségét, így ezen agrár-jelleg előirányozta a földtulajdonosi pozíciók védelmét, melynek köszönhetően a családi viszonyokban csak lassú változás vehette kezdetét. A túlélő házastárs helyzetét - ebből kifolyólag - nem jellemezte nagymértékű előrelépés. A családot illető vagyon tekintetében idegenként kezelték.

Fontos kiemelni továbbá az ősiség eltörlésének értelmezéseit. Egyes meglátások szerint az 1848. évi törvénycikkek, majd az 1852. évi ősiségi nyílt parancs az intézmény totális megszűnéséhez vezettek. A másik, Frank Ignác⁸ és követői által kifejtett nézet értelmében, az csak az élők közötti elidegeníthetlenséget rombolta le, fenntartva a halál esetére szóló rendelkezési képesség korlátait.⁹ Tehát valószínűsíthető, hogy a „*vérség oltalma (...) a régi jog szellemében fennmarad.*”¹⁰

A gazdasági szempontok mellett a politikai tényezők is akadályozták az új polgári rend átvételét.

Az elnyomó osztrák rezsim által oktrojált módon hatályba léptetett OPTK gyűlölttette a reformokat, hiszen rendelkezései szemben álltak a magyar jogi hagyományokkal. Feléledt a nosztalgia a feudális jog, mint a nemzeti értékek megtestesítője

iránt, egyre inkább a Tripartitumban kialakított szabályok alkalmazása vált követeléssé. Az öröklési jog terén ez a kettősség igencsak meghatározó kérdést vetett fel, nevezetesen: Legyen-e különbség az öröklés során a vagyon eredete, tehát öröklött és szerzett volta között? Ha a túlélő házastárs szempontjából vizsgáljuk a kérdést, és igennel válaszolunk, akkor megállapítható, hogy ebben az esetben a házastárs az öröklött vagyonból nem részesülhet, a nemleges válasz pedig azt jelenti, hogy a vagyoneredet nem befolyásolja öröklését.¹¹

Ideiglenes Törvénykezési Szabályok¹²

A kérdést sok mással együtt az 1861-ben összehívott Országbírói Értekezleten megalkotott Ideiglenes Törvénykezési Szabályokban (továbbiakban: ITSZ) rendezték. Az értekezleten résztvevők kiindulópontja az alkotmányosság visszaállítása volt a törvénykezés tekintetében, ennek megoldását azonban két, markánsan elkülöníthető álláspont mellett látták kivitelezhetőnek: az egyik csoport elutasított minden intézkedést, amire a monarchikus diktatúra idején került sor, azok törvénytelen behozatalára tekintettel, és az 1848-as, valamint az 1848 előtti jogszabályok visszaállítását tűzték ki célul. Ezzel szemben a másik csoport figyelmen kívül hagyva az intézkedések eredetét, támogatta az újító szabályozásokat.

Az öröklési jog területén az 1848-as, illetve a korábbi jogszabályok visszaállításáért küzdők azzal érveltek, hogy miután az élők közötti rendelkezés szabaddá vált – hitelképesévé téve a földbirtokot –, a gazdasági fejlődés előtt megnyílt az út, azt az öröklés során fennmaradó ősiség nem gátolja. Meggyőződésük volt továbbá, hogy a család és nemzeti értékek konzerválásának ez a legfőbb módja.

Az 1848 előtti szabályokhoz való maradtalan visszatérést ellenző csoport – Deák Ferenc vezetésével – hangsúlyozta, hogy az ősiség eltörlésének fenntartása az 1848-as törvényhozáshoz, mint nemzeti reformmozgalomhoz való viszonyulást jelentené az elavult feudális joghoz való visszatéréssel szemben. Aláhúzták továbbá, hogy a gyűlölt abszolutisztikus rendszer intézkedése nem

volt feltétlenül ésszerűtlen és elvetendő, azokról nem érzelmi alapon kell dönteni.

A vitában a konzervatív álláspont került túlsúlyba, melynek eredményeként lényegében visszaállították az 1848 előtti szabályokat az öröklés tekintetében, azzal a különbséggel, hogy az ősi vagyon tekintetében elismerte a szabad végrendekezést, kialakult az ági öröklés intézménye. Természetesen az ősiség nem került visszaállításra, hiszen az a magántulajdon szabadságát is aláásta volna.

Az ági öröklés tekintetében a következőképpen térképezhetjük fel az öröklési rendet: A vagyon elsődlegesen a leszármazókra szállt, azonban ezek hiányában visszaháramlott a szerző fél ágára, érvényre juttatva azt az elvet, miszerint a vagyon a szerző fél családjában marad, tehát a „*paterna paternis, materna maternis*” elvét.¹³

A túlélő házastársat így a törvényes öröklési rend keretében bármely távoli rokon kizárta az öröklésből. Sőt az ITSZ a házastársi öröklés tekintetében visszalépést mutatott a feudális joghoz képest, hiszen mintegy ellensúlyozva az élők közötti szabad rendelkezés lehetőségét, az ősi vagyon helyébe az ősi értéket állította, ezáltal a házastársat a szerzett vagyonból is csak az a rész illethette meg, amely az ősi érték megtérítése után fennmaradt.

Az ITSZ a házastársi öröklés más szempontjaiban is a régi magyar joghoz tért vissza. Az özvegyi haszonélvezet ugyan fejlődést mutatott, – hiszen e jog megszorítását már csak a leszármazó egyenes ági rokonok kérhették – azonban számos rendelkezése visszamutatónak bizonyult. Továbbra is tartási jellegű maradt, csak a feleséget illette meg, időbeli hatálya pedig a feleség haláláig vagy újrarázasodásáig terjedt.

A hitvestársi öröklés maradt a házastársi öröklés egyetlen kölcsönös formája. Az ősiség szabályai megszorító jellegének köszönhetően csak a szerzett vagyonra terjedt ki egyenes ági örökösök hiányában, valamint – a fentiek értelmében – az ősi érték levonása után fennmaradó vagyon illette csak meg a házastársat.

Leginkább az özvegyi öröklés nyúlik vissza feudális gyökerekhez. Ez is csupán a feleséget illette meg, de a nemek közötti differenciáláson túl fellelhetjük a rendi különbségek előtérbe helyezését is, mivel e szabályok csak nemesi özvegynek számára biztosították, lemenő örökösök mellett, többek között az elhunyt férj díszruháját, kocsiját, jegygyűrűjét, szerzett ingóságából és zálogos ingatlanjaiból egy gyerekrekrézt.

Az ITSZ e témakörben hozott rendelkezéseit összefoglalva megállapítható, hogy a feudális maradványok megőrzése mellett, többek között azáltal, hogy az élők közötti és a halál estére szóló szabad rendelkezés lehetőségét megnyitotta az ősi vagyon felett is, kedvezőbb pozíciót biztosított a túlélő házastárs számára.

1861-1880¹⁴

Az Országbírói Értekezletet követően az öröklési jogot hosszú időn keresztül csak a bírói gyakorlat fejlesztette tovább. Nem feledkezhetünk meg azonban az elméleti munkásságról, a kodifikációs kísérletekről és a termékeny vitákról, amelyek a korszakot jellemezték. Az elméleti munkásság két, egymástól elkülönülő periódusra bontható. Az első periódus az Ideiglenes Törvénykezési Szabályok meghozatalától az 1880-as évekig terjedt, a második periódust pedig az 1890-es évek közepétől a korszak végéig követhető nyomon.

Az első periódust, csakúgy, mint az Országbírói Értekezlet idején két tábor harca jellemezte. A vita az ági öröklés rendszere körül zajlott, vagyis hogy különbséget tegyenek-e a vagyon eredete, öröklött és szerzett volta között. A témából adódóan teoretikus síkon megvizsgálandó, hogy az egyes táborok győzelme hogyan hatott volna a túlélő házastárs helyzetére.

Az ági öröklés fennmaradása azt eredményezi, hogy a hitvestárs hagyatéka a vagyon összetételétől, a szerzett és az öröklött vagyon arányától függ. Az intézmény eltörlése esetén viszont az határoz, hogy a házastárs közelebbi, vagy távolabbi rokonnal örökl-e együtt.¹⁵

A vitában elhangzó álláspontok a korábbiakban megfogalmazottak mellett mindkét oldalon

megszaporodtak, új megvilágításba kerültek az addigi nézőpontok. A konzervatívok továbbra is essenziális tényezőként hangsúlyozták a jogfolytonosságot, az ági öröklés nemzeti eredetét, alapvető igazságosságként tüntették fel azt a követelményt, hogy a vagyon a szerző fél családjában maradjon, tüntettek a vagyon elaprózódása ellen. Újszerű szempontot vetett fel Grosschmid Béni, aki a családi érzést a szeretet és a kötelesség keverékékként jellemezte, és az ági öröklést ennek az elegyenek feleltette meg, mely ezeket a legigazságosabb arányban osztja fel. E rendszerben a szerzett vagyon öröklése testesíti meg a szeretetet, az ősié pedig a kötelességet.¹⁶ Az ági öröklés mellett síkra szállók a feleség helyzetét optimálisnak ítélték meg, hiszen mindenképpen biztosított számára a haszonélvezet, az elhunyt férj mintegy síron túli gondoskodásaként. A múlthoz való ragaszkodás mellett ebben a táborban is felmerültek haladóbb szellemű javaslatok, mint például az ági öröklés két parentélára korlátozása, amely azt jelentette volna, hogy a legtávolabbi ági örökösök a nagyszülők és leszármazóik lettek volna. Megvizsgálva a fenti érveket, azok két csoportba oszthatók. Egy részük a nemzeti érzés, a történelmi múlt hangsúlyozásával az érzelmekre kíván hatni és könnyen cáfolható, a másik oldalon viszont azon elvek sorakoztathatóak fel, amelyek az intézmény célszerűségére kívánják felhívni a figyelmet.

Ezzel szemben az ági öröklést elvetők hivatkoztak az intézmény anakronizmusára. Tagadták az intézmény nemzeti mivoltát, bizonyították, hogy az ági öröklés megtalálható már a régi germán illetve római jogban is.¹⁷ Szembeszegültek azazal a gondolattal, hogy az ági öröklés a családi érzés megtestesítője lenne. Dell'Adami Rezső egyenesen „*családiatlan*” jogként definiálta ezt a fajta öröklést, úgy gondolta, hogy a családi érzés becsempészése a jogba csakis az örökhagyóhoz való közelség alapján lehetséges.¹⁸ Az intézmény felszámolásáért küzdők kiemelték továbbá a feleség szélsőséges helyzetét, azt a tényt, hogy az egyes családtagok öröklése a vagyonedettől vált függővé, igencsak igazságtalanként értékelték. A

feleség haszonélvezetében pedig felfedezték a gazdasági hátrányt, nevezetesen a tulajdonosi és a használati jog megosztását.

Mindkét csoport elvetette az özvegyi jogot korszerűtlensége miatt. Az érintett javakat már egyáltalán nem tartották nagy jelentőségűnek, elavultnak számított a rendi különbségek fenntartása és indokolatlanná vált a kölcsönösség kiiktatása és az újrarahasodásig tartó időbeni korlát.

Az 1872. évi III. Jogászyűlésen igencsak vitatottá vált a házastárs kötelesrészének kérdése. Egyesek úgy vélekedtek, hogy a hitvestársat nem szabad a szülő mögé helyezni, ezért, mivel ez a kedvezmény a szülőket megilleti, szükségképpen kiterjesztendő a házastársra is a *consortium omnis vitae*-elv alapján. Az állásponttal nem csak a konzervatív, hanem haladóbb szellemű jogászok is szembehelyezkedtek, – mondván – a családi élet természetével nem fér össze, hogy a kötelesrészt megtagadó házastárs botrányt keltve közokiratban bizonyítsa az ellene elkövetett jogtalanságot.

1873-ban az Igazságügy minisztérium megbízatást adott Teleszky Istvánnak az Általános Magánjogi Törvénykönyv Öröklési Joga tervezetének elkészítésére. Teleszky a munka elkészítése folytán az 1871. évi II. Magyar Jogászyűlésen elhangzott érvekre is hagyatkozott. A házastársi öröklés kapcsán a következő elveket hangoztatta: A házastárs minél távolabbi rokonnal örököl együtt, annál nagyobb hányad illeti meg; a házastársak egyenlően és kölcsönösen örökölnek egymás után; leszármazók hiányában a hagyatékot véglegesen fel kell osztani, tehát nincs haszonélvezet; a házastárs köteles részre jogosult. A kodifikációs javaslat ugyan nem foglal állást a haszonélvezet eltörlése mellett leszármazók létében, de az ilyesfajta haszonélvezetet kölcsönössé és holtiglanná nyilvánítja. Hiányosságként érzékelhetjük továbbá, hogy nem tűnik ki világosan a túlélő házastárs hagyatékának mértéke az egyes rokonok mellett, illetve nem lehet megállapítani, hogy hol zárul a házastárssal konkuráló vagyonok köre.

A tervezet semmiképpen sem marad le a korabeli európai kodifikációk színvonala mögött. Ezért is sajnálatos, hogy hosszas tárgyalások után

a tervezet megbukott, nem kis mértékben Grosschmid Béni ellenjavaslatának következtében. Ezen ellenjavaslatok döntően a fent felvetett megválaszolatlan kérdéseket ingadozasként értékelik és támadják azokat, kijelentve, „*mennyire süppedéses a talaj, ha a történelmi alapot elhagyjuk.*”¹⁹

A javaslat elvetésének köszönhetően egy igencsak termékeny időszak zárult le az öröklési jog tekintetében.

Összegzés

Az eddigiek értékeléseként megállapítható, hogy az öröklési jog mindig is fontos részét

Jegyzetek és hivatkozások

¹ WEISS Emília: A túlélő házastárs öröklési jogi jogállása történeti kialakulásában és fejlődési tendenciáiban. Budapest, 1984, Akadémiai Kiadó. 86–96. o.

² ENGEL Kornél: Az ági öröklés intézménye. Budapest, 1918, Engel S Zsigmond kö- és könyvnyomdai műintézete. 11. o.

³ 1715. évi VIII. törvénycikk

⁴ HORVÁTH Attila: A magyar magánjog történetének alapjai. Budapest 2006, Gondolat Kiadó. 341. o.

⁵ 1848. évi XV. törvénycikk

⁶ 1848. évi IX. törvénycikk

⁷ ENGEL 1918, i.m. 13. o.

⁸ A XIX. század meghatározó jogtudósa, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja

⁹ SZÁSZY-SCHWARZ Gusztáv: Az ági öröklés kérdése. Pesti Loyd, Budapest, 1898. 127.o.

képezte a jogrendszernek, hiszen itt a gazdasági érdekek mellett túlnyomó többségben az érzelmek, a családi kötelékek fonják át a racionális jogrendet. Ha a házastársi öröklés témakörét vizsgáljuk a világtörténelem folyamán számottevő fejlődést tapasztalhatunk, hiszen az évezredek folyamán a túlélő házastárs a legkitaszítottabb öröklési helyzetű örökösből a legkedvezőbb pozíciójú örökösök egyikévé válik. Ezt bizonyítja, hogy a magyar magánjog e kis, pár évtizedes periódusában, ha elméleti síkon is, a túlélő házastárs, ha nem is menetelt, de egyértelműen lépkedett a nagyobb megbecsültség irányába.

¹⁰ ENGEL 1918, i.m. 13. o.

¹¹ WEISS 1984, i. m. 96–98. o.

¹² WEISS 1984, i. m. 98–101. o.

¹³ Ideiglenes Törvénykezési Szabályok 10–12. §

¹⁴ WEISS 1984, i.m. 102–118. o.

¹⁵ WEISS 1984, i.m. 103. o.

¹⁶ GROSSCHMID Béni (ZSÖGÖD Benő): Öröklött s szerzett vagyon. In: Dr. Vámbéry Ruzstem: Tanulmány újabb irodalmunkból/Függelékkel a kiskorúak utáni törvényes öröklésről. 1879, Politzer Zsigmond kiadása. 161. o.

¹⁷ ENGEL 1918 i.m. 28. o.

¹⁸ DELL' ADAMI Rezső: Magánjogi codificationk és régi jogunk II. Budapest, 1885, Franklin- Társulat. 175. o.

¹⁹GROSSCHMID Béni (ZSÖGÖD Benő): Magánjogi tanulmányok, tervezetek és kisebb dolgozatok, főként az öröklési, kereskedelmi és családi jog köréből II. Budapest, 1901, Politzer. 334. o.

A brit korona ékkövei: a koronázási ékszerek Angliában

Írta: BARTUSZEK LILLA

A koronázás nem egyszerűen az uralkodás kezdete, ennél sokkal többet jelent, hiszen a szertartás, valamint az azt megelőző momentumok az akaratnyilvánítás eszközei voltak: kifejezték, hogy a koronázásban részt vevők elismerik királyuknak a jelölését.¹

A koronázási szertartás Angliában már egészen a 11. századtól kezdve egy meghatározott rend szerint zajlott, a koronázási ceremónia egyes mozzanatai sok évszázados fejlődést követően alakultak ki. A mindenkor angol uralkodó koronázási szertartásának helyszíne a londoni Westminster Apátság, mely eredetileg is koronázási templomnak épült. A koronázási szertartást megelőzi a Buckingham Palotától az Apátságig vezető ünnepi menet, ahol a leendő uralkodó (és házastársa) királyi hintóból integetve hajt végig a London utcáit el-
lepi ünnepelő tömeg előtt. Az érdeklődők így lehetőséget kapnak arra, hogy láthassák - akár csak egy pillanat erejéig is - a leendő uralkodót. A koronázási szertartás helyszínén az egyik legfontosabb szerepet a trónszék kapja. Középkori forrásokból tudjuk, hogy a trónszéknek több fontos követelménynek kellett megfelelnie: viszonylag magasan, jól látható helyen kellett elhelyezni a templomban, hogy messziről is jól lehessen látni, és így minél

II. Erzsébet koronázási portréja kezében a koronázási jelképekkel

többen kíséressék figyelemmel a ceremóniát. Emellett a királyi tekintélyhez méltó selyemmel kellett azt bevonni, és több párnával tették azt kényelmesebbé. Az angol koronázási szertartás a leendő uralkodó elismerésével kezdődik. Ekkor - mintegy szimbolikusan - a leendő uralkodót ismételtén „bemutatják” a népnek, mintegy megerősítést várva a Parlament döntésére. Ha ez rendben lezajlott, az ünnepélyes eskütétel következik, ahol az uralkodó felesküszik hazája és a Korona védelmére. Még mielőtt a korona fejre tételével kiteljesedne a szertartás, az uralkodó felkenésére kerül sor. II. Erzsébet királynő koronázásakor kompromisszumot kötött az ötvenes években már egyre

nagyobb teret nyerő televízió-szolgáltatókkal: engedélyezte ugyan az élő közvetítést, de a felkenés, illetőleg az áldozás pillanatairól – ezek belsőleges volta miatt – nem készülhettek közeli felvételek.²

A szertartást végző canterbury-i érsek a mise ezen pontján az ampullából a felszentelő kanálba önti a megszentelt olajat. Az ampulla a legenda szerint a Szűz Mária által adott olaj tárolására készült, amely canterburyi Szent tamás látomásában jelent meg. Érdekességként emelném ki, hogy az ezen rituáléhoz használt sas formával

díszített aranyedény és a hozzá tartozó kanál lehetnek talán az egyetlen olyan koronázáshoz használatos eszközök, amelyek túléltek a köztársaság korát, ezzel a koronázási tárgyak legrégebbi elemeivé váltak. Egyes források kiemelik, hogy a sas teste

talán már a 14.század óta létezhet, míg az aranyozás, illetve a szárnyak és további részletek feltehetőleg csak 1661-ben, II. Károly koronázása idején készülhettek. A koronázás nem lehet teljes a királyi hatalmat jelképező koronának az uralkodó fejére helyezése nélkül. A korona fejre tételével együtt kerül sor a talán leggyakrabban emlegetett, legismertebb két felségjelvénynek, az országalmának és a jogarnak az átadására is. A ma ismert brit koronaékszerek legtöbbje (az Ampulla kivételével) a Restauráció korában készült, hiszen Oliver Cromwell rövid életű, de annál nagyobb kulturális pusztítással járó köztársasága alatt az akkori koronaékszerek döntő hányadát beolvasztották, hogy semmi nyoma se maradjon Anglia monarchikus múltjának.

A következőkben a legismertebb brit koronaékszereket mutatom be. Elsősorban azokkal az ékszerekkel foglalkozom, melyek mind a mai napig részei a angol uralkodó koronázási szertartásának. Ezen koronázási jelvények, melyek szépségük mellett számos misztikus és vallási jelentéssel is bírnak, utoljára 1953. június 2-án, II. Erzsébet királynő koronázásán töltötték be hivatalos szerepüket.

Szent Eduárd koronája (St. Edward's Crown)

A brit koronák legrégebbike – mely minden kétséget kizáróan a leghíresebb angol koronaékszer II. Károly koronázására készült 1661-ben.³ A koronát 444 drágakő és gyöngyök díszítik. Négy talpas kereszt és négy lilium alkotja, a tetején két íves kengyellel, ezek keresztelésében egy ékköves talpas kereszt áll. Számos tudós véleménye szerint a korona alapjául szolgáló aljkorona feltehetőleg korábbi, mint a két kengyel és a kereszt. Vélelmüket arra alapozzák, hogy míg ezen említett részek készítéséről rendelkezésükre állnak a korona készítőjének fennmaradt írásai, addig a korona alsó részéről semmilyen effajta adat nem található. Az aljkorona nagy keresztjei és díszmotívumai egy korábbi korszak jellemzőit mutatják.⁴ A koronában található ékkövek mindegyike különleges jelentőséggel bír. Az egyes ékkövek a Szentlélek egy-egy ajándékát jelképezik, amelyek a koronázással szállnak a jövőendő uralkodóra. Ennek előzménye

Szent Eduárd koronája

egészen az ókori Izraelig nyúlik vissza, utalva Zadoc izraeli papra, Izrael első királyának, Salamonnak felszentelőjére. A korona súlya 2.23 kg, mellyel meglehetősen nehéznek számít, ha figyelembe vesszük azt a tényt, hogy az újonnan megkoronázott uralkodónak nem csupán megkoronázásának pillanatában kell elviselni ezt a terhet, de a koronázási szertartás hátralévő részében is méltóságteljesen kell azt viselnie. VII. Eduárd király koronázásakor rossz egészségi állapota miatt – lemondott a korona viseléséről. Így bár Szent Eduárd koronája helyett a birodalmi állami koronával koronázták meg, halálakor az előbbit szimbolikusan koporsójára helyezték. De nem ő volt az egyetlen monarcha, aki a könnyebb koronát választotta. Viktória királynő, IV. Vilmos és IV. György is a birodalmi állami koronát viselte koronázásakor.⁵

Birodalmi állami korona

A koronát ma ismert formájában 1838-ban, a fiatal Viktória királynő koronázására készítették, majd később 1937-ben felújították. De a benne található drágakövek némely darabja ennél jóval hosszabb múltra tekintenek vissza, így például azon gyöngyök is, melyeket I. Erzsébet királynő fülbevalóként viselt még a 16. század végén.⁶ A Máltai-keresztben található zafírt Hitvalló Eduárd gyűrűként viselhette. A drágakövet 1066-ban eltemették a királlyal együtt, de 1101-ben sírját

felnyitották, a gyűrűt kiemelték, a zafír pedig inentől fogva I. Henrik koronájának díszeként szolgált. Ma ismert formájára II. Károly korában vágta a követ, amely később Viktória királynő koronájának részévé vált. A korona közepét díszítő rubinnak szintén megvan a saját gazdag és drámai története. A drágakő Granada királyának tulajdonát képezte, míg Kasztília kegyetlen királya, Pedro életére nem tört. Utóbbi a rubint Eduárdnak a Fekete Herceg néven ismert walesi hercegnek adta az 1367-es navarettói csatában nyújtott katonai segítségért cserébe. A rubin tovább öröklődött, mígnem végül Tudor Henrik fejére került. A korona alapját a valaha bányászott legnagyobb gyémánt, a Cullinan gyémánt feldarabolásával létrejött második – Afrika nagy csillaga nevet viselő – darabja adja. E felbecsülhetetlen értékű koronázási ékszert összesen 2783 gyémánt, 17 zafír, 277 gyöngy, 11 smaragd és 5 rubin díszíti.⁷ Napjainkban a királynő a koronát évente egy alkalommal, a parlamenti ülészak megnyitásakor viseli.

Brit-India császári koronája

A brit törvények és a szokásjog egyaránt tiltották, hogy a koronaékszerek elhagyják a királyság területét, így V. György 1911-ben tett brit-indiai látogatása alkalmára egy külön koronát készítettek. Brit-India császári koronája a Delhi Durbar,

vagy Imperial Durbar alkalmával, 1911. december 12-én kapott lényeges szerepet, amikor az ezen koronát viselő V. György királyt az ország császárává proklamálták. A monarcha ekkor fogadta egész India összesereglett bennszülött uralkodói, nemesége, illetve közrendűinek részvételével adott lenyűgöző keleti pompával ötvözött szertartáson kifejezett hódolatát. A koronát 6100 drágakővel díszítették, köztük egy különlegesen értékes indiai rubinnal. Súlya 970 gramm, ára készítésekor 60.000 arany sovereign volt. 1911 óta nem viselte brit uralkodó, így azóta a többi koronaékszerrel együtt őrzik.⁸

Jogarok

A felségjelvények sorából természetesen a jogarok sem hiányozhatnak, melyekből az angol uralkodók koronázási ceremóniája során kettő is központi szerephez jut. Az egyik jogar végén elhelyezkedő galamb a Szentlélek jelképe, míg a másik – talán híresebbnek is mondható, 1661-ben készült – egy keresztben végződik. Ez utóbbi azért is érdekes, mert ezen jogarba foglalták 1910-ben a már fentebb is említett, 530 karátos, 106 gramm súlyú Cullinan I., vagy más néven Afrika Nagy Csillaga gyémántot.

Ma a londoni Towerben őrzik a koronaékszereket

Az országalma

Az angol koronaékszerek következő darabja az 1661-ből származó, belül üres aranygömb, melynek tetején egy gyémántokkal kirakott kereszt található. Az országalma, az említett rövid köztársasági időszakot követően II. Károly koronázására készült és a kereszténység által uralt világot szimbolizálja. Az ékkövekkel díszített országalma egyben a monarchát mint a Hit Védőmezejét is jelképezi. 1689-ben III. Vilmos és II. Mária együttes koronázására egy kisebb méretű országalma is készült.

Kardok

A koronázás során öt kardot használnak. A Felékszerzett Áldozati Kardot IV. György király koronázására készítették 1821-ben. Markolata és hüvelye aranyból készült, drágakövekkel – köztük gyémántokkal, rubinokkal és zafírokkal – díszített. Pengéje damaszkuszi acél. Ennek is köszönhető, hogy ezen kardot tartják (Lawrence Tanner nyomán) a világ legértékesebb éles fegyvernek.⁹ Ez az egyetlen az öt kard közül, amelyet ténylegesen bemutatnak az uralkodó koronázásakor. Az Apátságban a ceremónia alatt – legfőképpen a kardok súlyának okán- a Nagy Állami Kardot helyettesíti. A Nagy Állami Kardot 1678-ban II. Károly számára készítették. Markolata egy oroszlan és egy unikornis formáját ölti, ékkövekkel díszített hüvelyén az Egyesült Királyság virágszimbólumai- Anglia rózsája és Skócia bogáncsai- rajzolódnak ki. A kardot a parlamenti ülészakéves megnyitójának (State Opening) alkalmával az Earl Marshal hordozza a királynő oldalán. A koronázási szertartáson használt további három kard: a Kegyelem Kardja, azaz a Curtana (mely Hitvalló Eduárd Kardként is ismeretes), az Igazság Kardja a Múlandósághoz, valamint az Igazság Kardja a Lélekhez. Ezen három kard 1626-ban, I. Károly koronázásakor vált a ceremónia részévé, de Cromwell pusztítása miatt a ma használt műtárgyak II. Károly idejéből valók.

A koronázás során használt miseruhák

Ahogy az előbbieken felsorolt műtárgyaknak, úgy az uralkodónak koronázásakor viselt miseruhái is különleges jelentést hordoznak. Az első a Colombium Sidonis, mely egy egyszerű fehér ruha, mely egyszerűségével az Úr előtti meztelességet szimbolizálja. A ruha minden uralkodó sajátja, minden koronázás alkalmával újat készítenek. Erre kerül a „Dalmatic” nevet viselő gazdagon hímzett, arany színű, vörös szegélyű selyemköntös, mely a hozzá tartozó övvel (Girdle) együtt viselendő. A jelenlegi darabot V. Györgynek készítették 1911-ben. A vállra vetve viselendő Stóla (Stole) alkotja a következő réteget: egy arany színű selyem sál, melyen az anglikán egyház, Nagy-Britannia és a Nemzetközösség hímzett szimbólumai találhatóak. Végezetül a Birodalmi Palást (Imperial Mantle), más néven az Arany Ruha kerül felöltésre. Ez egy bokáig érő, rojtozott szegélyű, bogáncsokkal, rózsákkal és lóherékkel hímzett köpeny, mely 1821-ben, IV. György számára készült.

A monarcha ezen ruhadarabokat a szertartás során megkoronázásáig viseli, majd az Apátság elhagyását megelőzően leveszi ezeket. A fentiekben bemutatott tárgyak Anglia történelmének meghatározó kulturális örökségét képezik. Szinte belegondolni is hihetetlen annak varázsaiba, hogy olyan ékszerekkel, tárgyakkal érintkezhetünk ma, amelyek évszázadokkal ezelőtt királyok sorainak koronázási szertartásain is a figyelem középpontjában szerepeltek. A koronázási ékszereket London egyik legismertebb pontján, az évi 2.5 millió látogatót számláló¹⁰ Towerben őrzik szigorú biztonsági intézkedések mellett. Mindezidáig egyetlen alkalommal, 1671-ben Thomas Blood kísérelte meg a koronaékszerek elrablását. A királynő koronázási palástja 2017 nyaráig három helyszínen is megtekinthető a II. Erzsébet kilencvenedik születésnapja alkalmából megrendezésre kerülő kiállítás-sorozaton.¹¹

Felhasznált irodalom

- LIMBIRD, J.: Coronation Regalia. London, 1831
- KEAY, Anna: The Crown Jewels. 2011, London, Thames & Hudson

Jegyzetek és hivatkozások

¹ MEZEY Barna (szerk.): Magyar jogtörténet. Budapest, 2007, Osiris Kiadó. 99.o.

² SMITH, Sally Bendell: Erzsébet, a Királynő - Egy modern uralkodó élete. Budapest, 2012, Alexandra Kiadó. 100.o.

³ TURCOTTE, Jeremy: The British Crown Jewels. <https://jeremyturcotte.wordpress.com/2013/09/06/the-british-crown-jewels/>. Letöltés ideje: 2016.10.24.

⁴ FINDEISEN, Nico: The History of England's Crown Jewels. BBC documumentumfilm, 1980

⁵ The Royal Order of Sartorial Splendor: Jewels for Queen Elizabeth's Crowning. <http://orderofsplendor.blogspot.hu/2012/02/royal-splendor-101-jewels-for-queen.html>. Letöltés ideje: 2016.10.24.

⁶ The Royal Order of Sartorial Splendor: Jewels for Queen Elizabeth's Crowning. <http://orderofsplendor.blogspot.hu/2012/02/royal-splendor-101-jewels-for-queen.html>. Letöltés ideje: 2016.10.24.

⁷ English Monarchs: The Crown Jewels. http://www.englishmonarchs.co.uk/crown_jewels.htm. Letöltés ideje: 2016.10.24.

⁸ Royal Collection Trust: The Imperial Crown of India. <https://www.royalcollection.org.uk/collection/31706/the-imperial-crown-of-india>. Letöltés ideje: 2016.10.24.

⁹ TURCOTTE, JEREMY: The British Crown Jewels. <http://jeremyturcotte.wordpress.com/2013/09/06/the-british-crown-jewels/>. Letöltés ideje: 2016.10.24.

¹⁰ Historic Royal Palaces: The Tower of London. <http://www.hrp.org.uk/tower-of-london/history-and-stories/#gs.AoJxv3g>. Letöltés ideje: 2014.10.24.

¹¹ Royal Collection Trust: Fashioning of a Reign - 90 Years of Style from the Queen's Wardrobe. <https://www.royalcollection.org.uk/collection/themes/exhibitions/fashioning-a-reign/windsor-castle>. Letöltés ideje: 2016.10.24.

Százharminckilenc év- avagy az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet rövid története

Írta: KOCSÁRDY NÓRA

AXVIII. század utolsó évtizedében, II. Lipót uralkodása idején, 1791-ben fogalmazódott meg először az országos elmeegógyintézet felépítésének gondolata. A terv elkészítése azonban különböző okok folytán váratott magára, és az intézet csak 77 évvel később 1868. december 6-án nyitotta meg kapuit.

Hosszú út vezet a kapunyitásig

A szomszédos országokban működő elmeintézetek – így a bécsi, a prágai, és a lengyeli –, ahol a tehetősebb magyar családok otthon nem gyógyítható elmebetegüket helyezték el, 1812-ben rendeletben juttatták kifejezésre, hogy intézeteikbe nem kívánják többé magyar betegeket befogadni. A rendelet kiadását azzal indokolták, hogy „Magyarországban tébolyda nem lévén, az ezen jótéteményt nem viszonzhatja”. A tébolyda megépítésének első lépéseként 1848-ban Schwartzer Ferenc tett javaslatot a kormánynak. Három évvel később a Bécsben székelő Belügyminisztérium tudósokat

kért fel a helyszín tudományos alapú kiválasztására. Huszonkét helyszín megtekintése után, a tudósok véleményét figyelembe véve, Buda városa az aránylag jól megközelíthető, ámbar kies fekvésű, északi szelek ellen védett és vízben is bővelkedő lipótmezei telek megvásárlása mellett döntött.¹ Az Országos Tébolyda létrehozását I. Ferenc József rendeletben határozta el, amelyre pénzt is biztosított a királyi várak fenntartására szolgáló alapból. A terveket Zettl Lajos építészeti tanácsnok készítette el, ennek alapján épült fel – az eredetileg 800 beteg befogadására tervezett – végül 500 beteg gondozására alkalmas kastélyszerű, hatalmas parkkal körülvett, késői romantikus stílusú műemlék épület.² A főépület a hatalmas, végelethatatlan folyosókkal alig pár négyzetméterrel kisebb, mint a Parlament. Az építkezés hosszú évei alatt számos vállalkozás dolgozott az intézet felépítésén, végül Drasche Henric 1868-ban sikeresen befejezte az épületet. Az építés és felszerelés összköltsége 1.670.700 forintra tehető. Furcsa módon nem az építető uralkodóról, hanem a telek első tulajdonosáról Göbl Lipótról kapta a terület a Leopoldfeld,

Az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet épületegyüttese napjainkban

azaz a Lipótmező nevet. Végeredményként, 1868. december 6-án Schnirch Emil (1868-1884) igazgató vezetésével és 300 beteggel megnyitotta kapuit a Budai Magyar Királyi Országos Tébolyda.³

Százharminckilenc év

Az egy híján 140 éves múltra visszatekintő intézet a hosszú évtizedek során mintegy 14 igazgató vezetése alatt állt, akiknek munkássága egyenként is külön írást érdemelne, azonban – a tartalmi és terjedelmi korlátokra tekintettel – jelen cikkben csupán csak a jelentősebb fordulópontokra igyekszem kitérni.

A kezdeti időszakban a betegeket elsősorban nyugtatókkal kezelték, a kirívóan nyugtalan betegeket kényszerzubbonyal próbálták megfékezni, vagy alkalmanként a betegek cellába helyezésével, de durva, kényszerítő eszközöket alkalmazására egyáltalán nem került sor. A főrendek rendelkezésére gyönyörű lakosztályok álltak, de a középosztály és a szegények sem panaszkodhattak a körtermek küllemére. Az itt lakó betegek teljesen önállóak voltak, azonban terápia keretében foglalkoztatták őket, hiszen az intézetben volt kertészet, szabászat, és cipészet is.⁴ Schnirch Emil igazgatót követő Niedermann Gyula (1884-1899) teljes átalakítást végzett az intézmény korszerűsítése céljából, amelynek eredményeként a higiénias körülmények mellett az élelmezés színvonala is javult, ezzel arányosan pedig a TBC-s betegek száma csökkent. Külön érdekesség e korszakban, hogy az intézet területén található Sissi házban, egyes források szerint maga Erzsébet osztrák császárné és magyar királyné is betegeskedett a 19. század végén, miután az összeomlás szélére került, mert Zsófia főhercegnő halála után képtelen volt feldolgozni második gyermeke, Rudolf főherceg elvesztését is.⁵

Niedermann sikerének betudható továbbá, hogy megalapították a gyógyult elmebetegeket segélyező egyletet. Az őt váltó Bolyó Károllyal (1905-1910) egyetemben terápiás foglalkozásokat indítottak az osztályokon, s folyamatosan modernizálták a századfordulóra már 500 beteget ápoló intézményt. Mindezekon túl a két említett igazgató a

magyar elmeorvosászati szakkifejezések megalakításával és a cellák ajtajának kinyitásával váltak igazán ismertté.⁶

Konrád Jenő (1905-1910) öt éves igazgatói posztja során véghezvitt haladó szellemű intézkedéseinek révén az intézet fegyház jellege végleg megszűnt, hiszen ekkorra már nem az volt a cél, hogy a betegeket minél gyorsabban és határozottabban elkülönítsék a társadalomtól. E körben bevezette a páciensek szabad kijárását, így lehetővé vált a kihelyezhető betegek családi ápolása. A XX. század első felében Oláh Gusztáv (1910-1925) sokoldalú épületmodernizációval az intézmény jellegét teljesen megváltoztatva barátságossá varázsolta az addig komor ábrázolatú falakat: parkosított téli kertet, uszodát, kis színházat, tenispályát, hasznos műhelyeket – mint jéggyárat, sertésstelepet, pékműhelyt – építtetett, a nőknek szalont, míg a férfiaknak társalgót alakított ki, illetve egy elmeápoló iskolát és egy pszichiátriai múzeumot is létrehozott. Az épület karbantartásáért a betegek feleltek. Fabinyi Rudolf (1925-1936) nevéhez fűződik az Országos Elmeápoló Iskola megszervezése, valamint a röntgenellátás alapjainak megteremtése. Őt Zsakó István (1936-1945) követte, aki munkája mellett a magyar pszichiátria történetének feldolgozásán munkálkodott egész életében.⁷

A II. világháború óriási változást hozott az intézet lakóinak életében, egy új szakasz vette kezdetét. A háború vége a betegeknek az intézetből való kiköltözését jelentette, helyüket 1945 júniusában a szovjet katonai parancsnokság vette át. Visszaköltözésükre csak egy évvel később, 1946 szeptemberében került sor, azonban a betegek immáron 150 orosz elmebeteg katona, 800 menekült és tbc-vel fertőzött hadifogollyal voltak kénytelenek egy fedél alatt élni.

Az 1950-es évek azonban ismét új lendületet hoztak Lipótmező számára. Az intézet – Magyarországon elsőként – gyermekpszichiátriai osztállyal, majd állatkísérleti laboratóriummal bővült. A biokémiai kutatások folyamatosan zajlottak, az intézet apránként az ország pszichiátriai központjává nőtte ki magát. Ez a folyamat 1952-ben már az intézmény nevében is megnyilvánult, innentől az Országos Ideg- és Elmeorvosintézet nevet viselte.⁸

Egyre több figyelmet szenteltek a betegek foglalkoztatására: nemcsak kreatív foglalkoztatás, hanem valódi munkaterápia formájában is, *néhányan még pénzért is dolgozhattak az intézmény falai között*. 1953-ban Gimes Miklósné Hajdu Lili (1953-1957) került az intézet élére. Igazgatása alatt bővült a szakemberképzés, EEG laboratórium és idegsebészeti osztály létesült. Az orvosok új terápiás kezeléseket használtak, új műhelyek és egy nyomda létesítésével a foglalkoztatási lehetőségek is szaporodtak.⁹ Mindenképp kiemelendő e korszakból, hogy az intézet egyik munkatársa, Orthmayr Alajos elvitathatatlan érdemei közé tartozik az 1966. évi 12. számú törvényerejű rendelet elmeügyi rendelkezéseinek megalkotása, amelyek szó szerint kerültek be az 1972-es Egészségügyi Törvénybe. Az intézet fennállásának 100. évfordulója alkalmából az épületet kívül és belül egyaránt felújították. A hetvenes évek elejére nemzetközi mércével is magas színvonalú kutatói munkát folytattak az intézmény dolgozói. A nyolcvanas években az intézet – a kutatóbázis munkájának köszönhetően – nemzetközi fórumokon is elismert versenyképes eredményeket produkált, lehetőséget teremtve nemzetközi kapcsolatok felvételére, kiépítésére. Ebben az időben szűntek meg a zárt osztályok és jöttek létre a koedukált osztályok. 1986-tól Veér András (1986-2002) vette át az intézet vezetését.¹⁰ A modernizációs törekvések folytán megindult az informatika bevezetése az intézetben. 1988-ban Lipóton alakult meg a Magyar Orvosi Kamara, s itt volt a székhelye egy éven át. A rendszerváltás időszakában itt ülésezett az Egészségügyi Kerekasztal, s itt születtek meg egészségügyi reform elemi tézisei. A kilencvenes

években speciális betegcsoportokat ellátó részlegek jöttek létre, így például: Memória Klinika, majd Epilepszia Centrum, továbbá több egyetemi tanszék kezdte meg itt működését. Az orvostudomány és a pszichiátria fejlődésének köszönhetően a páciensek idővel közvetlen kapcsolatot teremthettek a az intézeten kívül lakó, egészséges emberekkel. Ezt az éjszakai szanatórium tette számukra lehetővé, amit azon a betegek számára hoztak létre, akik már leküzdötték pszichikai problémájukat, de családjuk, rokonuk nem volt, így kijárhattak dolgozni, a szállásért pedig fizetniük kellett, kvázi mint egy albérletért. A század végére az intézet súlyos gazdasági nehézségekkel találta szemben magát. Az akadályok áthidalására egy komplex betegellátó egységet létrehozó intézkedési tervet készítettek. Az intézet utolsó igazgatója Nagy Zoltán (2002-2007) professzor lett, akinek igazgatása alatt sikerült leküzdeni a súlyos adósságállományt, mégis, 2007-ben az egészségügyi ellátórendszer fejlesztéséről szóló 2006. évi CXXXII. törvény alapján – minden tiltakozás ellenére – az O.P.N.I. bezárta kapuit.¹¹

Rekviem az O.P.N.I.-ért

Az 1868-ban Magyar Királyi Tébolyda néven épült, majd Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet (O.P.N.I.) néven híressé vált pszichiátriai központ 139 éves működését követően 2007-ben bezárásra került. Talán jobb, ha bele se gondolunk, hogy *Magyarország utcáin azóta is ezerszámra kóborognak a szelíd és nem szelíd tébolyultak, egyszerűen azért, mert nincs olyan hely, ahol*

Az intézet folyosója működése alatt és napjainkban

megfelelő ellátásban részesíthetnék őket a társadalom megóvása érdekében. De nem csak őket érte a törés: a korábban ott dolgozó magasan képzett szakdolgozók, diplomás orvosok, ápolók vagy nyugdíjba mentek, vagy itthoni állás hiányában külföldre vándoroltak, esetleg néhányan közülük fővárosi vagy vidéki egyetemeken lettek professzorok. Az O.P.N.I bezárásával nem csak egy magas szintű oktatási és kutatási centrum szűnt meg, amely a jövő szakemberképzésében jelentős szere-

pet játszott, hanem megszűnt egy gyógyítási centrum is, amelyben olyan speciális osztályok, részleggek működtek, amelyek az országban máshol nem, vagy csak nagyon kevés helyen működnek hasonló színvonalon.¹² Szomorú a tény, hogy Magyarország második legnagyobb épülete és területe, a körülbelül 8 milliárdra becsült intézet, immáron tizenegy éve funkció nélkül, életveszélyessé nyilvánítva, hosszú távú hasznosítási koncepcióra várva üresen áll.

Jegyzetel és hivatkozások

¹ Országos Pszichikai és Neurológiai Intézet emlékdala: Az Országos Pszichikai és Neurológiai Intézet története. <https://sites.google.com/site/opniweb/home>. Letöltés ideje: 2016. október 31.

²KELLER Annamária (szerk.): A volt Lipótmezei Országos Tébolyda.

http://www.icomos.hu/data/documents/hiradon_2007_osszevont_szam_1-4.pdf. Letöltés ideje: 2016. november 2.

³ Országos Pszichikai és Neurológiai Intézet emlékdala: Az Országos Pszichikai és Neurológiai Intézet története. <https://sites.google.com/site/opniweb/home>. Letöltés ideje: 2016. október 31.

⁴ SZEPESI András – BENE Zsolt: Rekviem az OPNI-ért. Búcsú-zunk hazánk egyik legrégebbi kórházától In: Kórház, 2007/14/1-2.sz. 69-72. o.

⁵ HAJNER Gyula: A lipótmezei elmeegógyintézet (O.P.N.I.). http://szellemvaro-sok.blog.hu/2015/03/20/a_lipotmezei_elmegogyintezet_o_p_n_i. Letöltés ideje: 2016. november 2.

⁶ Országos Pszichikai és Neurológiai Intézet emlékdala: Az Országos Pszichikai és Neurológiai Intézet története.

<https://sites.google.com/site/opniweb/home>. Letöltés ideje: 2016. október 31.

⁷ Az országos pszichiátriai és neurológiai intézet története és múzeuma. http://www.opmi.hu/PHP-3/Elemzesek/lipot_mezo_tortenet/lipotmezo_tortenet.htm. Letöltés ideje: 2016. november 2.

⁸ KÁRPÁTI Miklós: Az OPNI igazgatóinak és orvosainak munkásságáról 1868-tól napjainkig. In: Psychiatria Hungarica, 1996. 188-198. o.

⁹ Országos Pszichikai és Neurológiai Intézet emlékdala: Az Országos Pszichikai és Neurológiai Intézet története. <https://sites.google.com/site/opniweb/home>. Letöltés ideje: 2016. november 2.

¹⁰ KÁRPÁTI Miklós: Az OPNI igazgatóinak és orvosainak munkásságáról 1868-tól napjainkig. In: Psychiatria Hungarica, 1996. 188-198. o.

¹¹ TAJNAFŐI-VIDA Éva: A tébolydától a klinikáig – a pszichiátria rövid története. <http://www.vital.hu/pszichiatria-tortenete>. Letöltés ideje: 2016. november 1.

¹² Az állampolgári jogok országgyűlési biztosának jelentése az OBH 2464/2007. számú ügyben.

A szabad vallásgyakorlás és a felekezeti egyenjogúság kialakulása az Osztrák-Magyar Monarchiában, különös tekintettel báró Eötvös József munkásságára

Írta: KOVÁCS ÁKOS

Napjainkban természetesnek vesszük, hogy mindannyian szabadon gyakorolhatjuk vallásunkat¹, illetve az egyház és állam különállását², de ez nem volt mindig így. A történelem folyamán egészen a polgári államok kialakulásáig a vallási tolerancia elvéte fordult elő. Általában az éppen regnáló uralkodóházak vallása volt az elterjedt a nép körében is, de ha ez nem is volt így, akkor is próbálták a monarchák saját vallásukat minél előnyösebb pozícióba juttatni. Általános volt továbbá egyes felekezetek kirekesztése, üldözése. Jelen tanulmány célja, hogy rávilágítson a magyar felekezeti egyenjogúság és a szekularizált³ állam kialakulására, melynek megvalósulására az 1867-es kiegyezést követően került sor.

A Monarchia vallási összetétele, előzmények

Ahhoz, hogy a témában teljes képet kapjunk, meg kell vizsgálnunk az Osztrák-Magyar Monarchia – ezen belül is a Magyar Királyság – vallási megosztottságát. A vallási viszonyok megértéséhez segítségül hívhatjuk a demográfia tudományát. Az első repedés a „vallási homogenizmus” pajzsán a reformáció volt, „[...] mely a középkor keresztény népközösségének vallási egységét szét szakította, az egyház hit- és szervezeti egységét megszüntette.”⁴ A reformáció a XVI. században Magyarországra is eljutott, így változtatva meg alapjaiban az addig katolikus országot, hiszen a protestáns egyházak (református, evangélikus, unitárius) rendkívül népszerűek lettek.⁵ A török háborúkat követően Magyarország soknemzetiségű or-

szággá vált. Az ország középső területei szinte teljesen elnéptelenedtek, mivel ezek jórészt magyar lakta részek voltak, ezért a népességsökkenés is leginkább a magyar lakosságot érintette. Eltérő számadatok vonatkoznak arra, hogy milyen mértékű lehetett a csökkenés, de a legtöbb forrás szerint a magyarok aránya 70-60%-ra csökkent. Mindezeket azért fontos felvázolni, hogy megértsük, milyen bonyolult etnikai és vallási viszonyokra kellett tekintettel lenniük a törvényalkotóknak a szabályok megalkotásánál⁶.

Az előzmények után nézzük meg a dualista birodalom összetételét.⁷ Nem meglepő módon az osztrák örökös tartományok teljes egészében katolikus területek, illetve hasonlóképp körülbelül 95 %-ot tett ki a katolikusok aránya Csehországban és Morvaországban is. Sziléziában és Dalmáciában is jelentős volt a katolikus többség, azonban itt már nagyobb arányban voltak jelen az evangélikus németek és a görögkeleti szerbek. Galíciában szinte azonos volt a római és görög katolikusok aránya, továbbá Bukovinában 70 %-ot alkottak a görögkeletiek és elenyésző kisebbséget a katolikusok.

A Magyar Királyság területét megvizsgálva igazolást nyertek a történelmi előzményben felvetett gondolatok. A reformáció jelentős hatásának ellenére a lakosság több, mint fele katolikus maradt, Erdély esetében azonban már korántsem lehet ugyanezt megállapítani. A katolikusok lakosságon belüli számaránya csak 40 % körüli, a többséget a görögkeletiek adták, valamint jelentősnek volt mondható a református és evangélikus hívők száma is. Erdélyben kiugróan magas az izraelita vallásúak számaránya is, 1,14 %. Fiume és környéke 98 %-ban katolikus területnek számított. Horvát- Szlavónország 70 %-ban katolikus, a fennmaradó 30 %-ból 26 % az ortodoxok aránya, így itt is katolikus többségről beszélhetünk. Miért ilyen fontos ennek vizsgálata? Főként amiatt, mert a vallási felekezethez tartozás és a nemzetiségi viszonyok kéz a kézben jártak egymással, nagy hatást gyakoroltak egymásra, hiszen az vallás jelentős szerepet játszott a sokszor kisebbségbe szorult nemzetiségek identitásának megőrzésében.

II. József egyházpolitikai öröksége – báró Eötvös József fellépése és első minisztersége

Az 1867-es kiegyezést követően két égető egyházpolitikai kérdést kellett megoldani. Az egyik, hogy miként kezeljék a konkordátum kérdést, a másik pedig a megváltozott társadalmi igényeknek megfelelő egyházpolitikai reformok kimunkálása volt. Nézzük meg röviden, hogy miről is szólt az 1855-ben létrejött Szentszék és Habsburg Birodalom közötti megállapodás. Az alapvető célt II. József egyházzal kapcsolatos szabályozásainak teljes körű felszámolása jelentette. A II. József által megvalósítani kívánt felvilágosult abszolút monarchia legjellemzőbb vonásai közé tartozik, hogy az államhatalom *„korlátozta az egyházat (lehetőleg a lelki gondozás területére visszaszorítás, türelmi politika, egyházi funkciók átvétele, például cenzúra államosítása.”*⁸ Ebből is láthatjuk, hogy habár 1780 és 1790 között már II. József nyomán megvalósult a vallási türelem, de a katolikus egyház befolyása miatt ennek mélyebb meggyökeresedésére nem került sor. A konkordátum tartalma is a katolikusok előretörését mutatja. A teljes házassági jog szabályozásában az egyház befolyása érvényesült, *„a kötelék érvényességét az egyházi jog szerint bírálták el”*⁹. Ez azt jelentette, hogy egyházi bíróság határozott a házasságot érintő szinte minden kérdésben. A közoktatás területén is megmaradt a katolikus egyház befolyása, ebben az időben az egyházi iskolák domináltak az állami intézményekkel szemben.

Nem szabad megfeledkezni, hogy 1855-öt írunk, tehát a Habsburg politika a központosítást tartja az egyik legfontosabb célnak. Ferenc József nemcsak politikailag, de vallásilag is egységes birodalmat akart. Az egységesítés miatt a magyar katolikus püspöki kar sem lehetett maradéktalanul elégedett – holott a konkordátumban foglaltak számos helyen kedveztek nekik –, hiszen egy szó sem esett a magyar katolikus egyház birodalmon belüli önállóságáról.

A másik célt az egyházpolitika megújítása képezte. Báró Eötvös József volt az a nagyformátumú politikus, aki elindította az oktatás- és valláspolitika területén azokat a reformokat, melyek előkészítették az 1890-es évek azon törvénycikkeit,

melyek betetőzték az egyház és állam különválását, továbbá jogtörténeti örökségét képezik a mai, polgári értékeket hordozó törvényi szabályozásnak. Ahhoz, hogy megérthessük a jogszabályi hátteret, mindenképpen meg kell ismernünk a vallás- és közoktatásügyi miniszter személyiségét, hiszen liberális gondolkodása tükröződik az összes általa életrehívott törvényjavaslatban. Eötvös József jogász végzettségű író, politikus, fia, Eötvös Loránd fizikus egyetemünk névadója. Kiváló neveltetést kapott, személyiségét legnagyobb magyarjaink formálták, főként az 1832-36. évi pozsonyi országgyűlésen Széchenyi, Deák és Kölcsey gyakoroltak rá maradandó hatást. 1836 és 1837 között a kor ifjaihoz hasonlóan ő is európai körutazást tett, ebben Trefort Ágoston szegődött hozzá társul, melynek során értékes tapasztalatokkal gazdagodott a politika, gazdaság és kultúra területén. Ő is – mint minden fiatal magyar nemes – komoly elhatározásokkal tért haza, hogy *„mint törvényhozó és író a hazai közszellemet megnyerje a nyugati szabadelvű intézmények átvételének”*¹⁰.

Innentől kezdve írói munkásságát politikai témájú tanulmányok, cikkek színesítették, fölkarolta a nemzet fejlődését, tehetségét a haza szolgálatába állította. Elismertségét mi sem példázza jobban, hogy a Magyar Tudományos Akadémia először levelező, majd rendes tagjává választotta, illetve a Kisfaludy Társaság is tagjai közé fogadta. 1839-ben fölszólalt az országgyűlésen a követek elé terjesztve a zsidók emancipációjának témáját. Nem szabad megfeledkezni arról, hogy Eötvös eközben töretlenül haladt a közhivatalnoki ranglétrán. *„Eötvös 1834-ben aljegyzői tisztséget nyert Fejér vármegyében, majd a Magyar Udvari Kancelláriára került – fogalmazóként –, 1837-ben pedig az eperjesi királyi tábla közbirójává nevezték ki.”*¹¹ Eközben irodalmi munkásságában is fejlődik, sorra jelentek meg kiválóbbnál kiválóbb művei. Publikált a Pesti Hírlapban, ahol a centralisták egyik vezéralakjaként lépett föl.

1848 áprilisa és szeptembere között az első felelős, független magyar kormány vallás- és közoktatásügyi minisztere lett. Ő volt az egyetlen miniszter, aki tagja lehetett mind a Batthyány-kormánynak és a kiegyezést követően magalakult

Andrássy-kormányának is. Első, rövid minisztersége alatt hihetetlen lelkesedéssel vetette bele magát a munkába. Beterjesztette az elemi népoktatásról szóló törvénytervezetet, mely végül nem került a főrendiház elé. Megreformálta a felsőoktatás működését, illetve megalkotta az 1848. évi XX. törvénycikket¹² „a vallás dolgában”, mely kiegészíti az 1608. évi I.¹³ és az 1790/91. évi XXVI.¹⁴ és XXVII. törvénycikkek¹⁵ által megalkotott bevett vallások rendszerét. A kiegészítés tárgyát az unitárius vallás bevett vallássá formálása adta, továbbá megvalósította a szabad vallásgyakorlást is, de csak a bevett vallások esetében: „2. § E hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetekre nézve különbség nélkül tökéletes egyenlőség és viszonyosság állapíttatik meg.”. Bevett vallás volt ekkoriban az előbb felsorolt törvények nyomán a katolikus, görög katolikus, református, evangélikus, unitárius, görögkeleti (ortodox). Az izraelita vallás ekkor még nem számított bevett vallásnak, csak elismert vallásnak számított, 1895-ben született meg az a törvény, mely egyenjogúsította a zsidó vallást. Már ez is hatalmas előrelépésnek tekinthető az előzőekhez képest, azonban a rövid időre való tekintettel a törvény komoly hatást nem érhetett el. Eötvös a forradalom- és szabadságharc alatt Münchenben telepedett le, csak 1850-ben tért haza, amikor is többedmagával részt vesz az MTA megújításában, ennek elismeréseképp 1856-tól az Akadémia alelnöke, 1870-től elnöke lett. 1861 és 1865 között Deák oldalán küzdött a kiegyezés létrehozatalában, melyre 1867-ben sikeresen sor került. Nem véletlen, hogy ismét megkapja a vallás- és közoktatásügyi tárcát, innentől kezdve alkotja meg 1868-ban azokat a törvényeket, melyek alapvető változtatásokat eredményeznek az addigi vallási viszonyokban.

Körkép az egyházi állapotokról a kiegyezést követően – báró Eötvös József második minisztersége

Az 1868. évi XXXVIII. törvénycikk¹⁶, azaz a népiskolai törvény volt az első direkt lépés, mely meg kívánta szüntetni az egyházak hegemoniáját az oktatásban. A törvény a 10. §-ban meghatározta a fenntartók körét, mely szerint nyilvános

népoktatási *tanintézeteket* „fentarthatnak a hazában létező hitfelekezetek, társulatok és egyesek, községek és az állam”. A 11. § kimondja, hogy a felekezeti iskolák továbbra is működhetnek a községek vagyonaiból „amint eddig szokásban volt”. A 23. § arról rendelkezett, hogy azokban a községekben, melyekben nincs „hitfelekezet” által fenntartott népiskola a község köteles volt alapítani egyet. Továbbá a 40. §-ban foglaltak szerint azokban a községekben, melyekben az egyházi fenntartású iskolákon kívül legalább 30 egyéb vallású gyermek van a község köteles közös népiskolát fenntartani. Tehát az állam meghagyta a felekezeti iskolákat, de számos esetben magához ragadta a közoktatás biztosítását. Ez a jelenség presztízsveszteséggel járt – főként a katolikus – egyház számára, de lerakta a mai oktatási rendszer alapjait.

Az 1868. évi XLVIII. törvénycikk¹⁷ a házassági jogra, azon belül is a vegyes házassági válóperekre vonatkozott. A szabályozás lényege, hogy az alperes illetékes bírósága előtt indítható meg „a házassági kötelék érvényességét és az ideiglenes elválást, vagy a végképi fölbontást”¹⁸ célzó per, melyet az ítélet jogerőre emelkedését követő 30 napon belül hivatalból át kellett tenni a felperes illetékes bíróságához, mely felette hozott ítéletet. Így a katolikus fél ritkán bonthatta föl házasságát, de a protestánsok esetében erre viszonylag könnyen sor került és ezt követően új házasságot köthettek.¹⁹

Eötvös munkásságának következő állomása az 1868. évi LIII. törvény, melynek számos pontja csökkentette a katolikus egyház befolyását. A 8. § szerint: „Az áttértnek áttérése utáni minden cselekvényei azon egyház tanai szerint ítélendők meg, melybe áttért, s az általa elhagyott egyház elvei reá nézve semmiben sem kötelezők.”. Milyen hátránnyal járt ez a szabály a katolikus vallásra nézve? Sokkal könnyebbé vált a hitehagyás, mint azelőtt bármikor, hiszen jóval enyhébb következményekkel járt. A 12. §-tól a 16. §-ig taglalta a törvény a gyermekek vallásának meghatározását. A legnagyobb problémát a 12. § okozta, mely: „A vegyes házasságokból származó gyermekek közül a fiak atyoknak s a leányok anyjoknak vallását követik.” Dr. Szántó Konrád ferences szerzetes így írja

le a jelenséget, melyet e paragrafus eredményezett: „Mivel a tágabb értelemben vett reverzálisok elvesztették állami érvényességüket, a magyar püspökök [...] úgy rendelkeztek, hogy ha protestáns fél akár szóban, akár írásban őszintén megígéri minden gyermekének katolikus vallásban való nevelését, a papság a házasfeleket mindaddig ünnepélyes áldásban részesíti, ameddig a Szentszék nem intézkedik.”²⁰ A fentieket a Szentszék engedélyezte, ezért a katolikus papok úgy gondolták, hogy az állam nem tiltja az elkeresztelést, így a vegyes házasságból való gyermekeket katolikus vallásúnak keresztelték és a katolikus anyakönyvekbe vezették be. Természetesen a protestánsok tiltakoztak ez ellen, ez pedig komoly ellentétekhez vezetett 1868 után.

Mint mondtam, Eötvös a kezdetektől szorgalmazta a zsidóság emancipációját, tanulmányokat is írt ebben a témában²¹. A kiegyezés évében megszületett az 1867. évi XVII. törvénycikk az izraelita vallás egyenjogúsításáról, mely mindösszesen két szakaszból áll, ebből az első: „I. § Az ország izraelita lakosai a keresztény lakosokkal minden polgári és politikai jog gyakorlására egyaránt jogosítottaknak nyilvánítatnak.”. A zsidóság emancipációja mellett egyébként Deák Ferenc is érvelt, utolsó parlamenti felszólalásában²². A témához kevésbé tartozik hozzá, hogy Eötvös József alkotta meg Deák Ferencsel a nemzetiségek egyenjogúságáról szóló törvénycikket, amiért rengetegen kritizálták. Az utolsó csepp számára a folyamatos támadások voltak, melyeket a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium ellen intéztek magas költségigénye miatt, így Eötvös az 1871-es költségvetési viták idejére megbetegedett és viszonylag fiatalon rövid időn belül elhunyt.

Eötvös József után – A polgári házasság, polgári anyakönyvezés és szabad vallásgyakorlás létrejötte

1875-ben új kormány alakult Tisza Kálmán vezetésével. Az új kabinetnek meggyűlt a baja a fentiekben már hivatkozott 1868. évi LIII. törvénycikk 12. §-val. Ugyanis az 1879. évi XL. törvénycikk²³ 53. §-sa kihágásnak minősítette az elkeresztelést, mely bevett dolognak számított. Ez

számtalan pert eredményezett, mély ellentétet gerjesztve a katolikusok és protestánsok között. Csáky Albin – a Tisza-kormány vallás- és közoktatásügyi minisztere – ezért rendeletet alkotott, melyben pénzbírsággal büntette azokat a lelkészeket, akik a törvény szerint más valláshoz tartozó gyermeket keresztelnek meg és 8 napon belül nem küldik meg az újszülött gyermek keresztelési bizonylatát az illetékes lelkésznek²⁴. A konfliktus egészen Rómaig jutott, XIII. Leó pápa levélben kérte I. Ferenc Józsefet, hogy tegyen valamit a miniszteri rendelet visszavonása érdekében. Simor János esztergomi érsek-prímás azt javasolta, hogy módosítsák a 12. § szövegét oly módon, hogy a szülők maguk dönhessenek gyermekük vallásáról és neveléséről és az állam ne deklarálja, hogy miként öröklik szüleik vallását. Végül megtörtént a módosítás, de az egyháznak egy sokkal nagyobb kompromisszumot kellett kötnie ennél, hiszen ezután a kultúrharc második felvonásaként a kormány felvetette a polgári házasság és polgári anyakönyvezés témakörét.

1892-ben Wekerle Sándor lett Magyarország miniszterelnöke, aki elkötelezett híve volt az újításoknak. A polgári házasságról és polgári anyakönyvezésről szóló törvényjavaslatok óriási felháborodást váltottak ki, még maga XIII. Leó pápa is ellenállásra buzdította a magyar katolikus egyházat. Végül 1894. február 19-én került a képviselőház elé a törvényjavaslat, melyet el is fogadtak, azonban a főrendiház tagjai elutasították. Rendkívül feszült helyzet alakult ki, melyet végül Ferenc József oldott fel a főrendiház három üresen maradt posztjának feltöltésével, illetve „a [...] király [...] néhány ellenzéki főurat pedig személyesen kért meg a második szavazástól való távolmaradásra.”²⁵. Ezek után a polgári anyakönyvezésről, a vallás szabad gyakorlásáról, a zsidó vallás egyenjogúsításáról és a gyermekek vallásáról szóló törvényjavaslatok „zöld utat” kaptak, viszonylag könnyen elfogadták őket. A király hosszas halogatás után végül szentesítette a fenti törvényjavaslatokat, így megszülettek az 1894. évi XXXI.²⁶, XXXII²⁷. és XXXIII.²⁸ törvénycikkek. Ferenc József ezek után menesztette a Wekerle-kormányt, ami érzékelteti a korabeli társadalmi feszültséget. Az uralkodó 1895. október 16-án szentesítette az

1895. évi XLII.²⁹ és XLIII.³⁰ törvénycikket, immár Bánffy Dezső miniszterelnöksége alatt.

Röviden vegyük sorra, hogy miért is voltak oly jelentősek az egyház és az állam szempontjából a fenti törvények. Az 1894. évi XXXI. törvénycikk mindenkire nézve kötelezően bevezették a polgári házasságkötést, mely az állam fennhatósága alá tartozik, tehát csak akkor lehet érvényes házasságot kötni, ha valaki az arra illetékes polgári hatóság előtt teszi ezt meg.³¹ Ily módon a polgári házasság felbontható és a világi bíróságok hatáskörébe esik. Ezt a katolikus egyház a mai napig nem fogadta el, a válások felett még mindig egyházi bíróságok ítéleznek, természetesen csak a vallás terepén maradván. Az 1894. évi XXXII. tc. 1. §-sa kimondta, hogy „Bevett vagy törvényesen elismert különböző vallásfelekezethez tartozó házaspárok, házasságuk megkötése előtt egyszermindenkorra megegyezhetnek arra nézve: hogy gyermekeik valamennyien az atya vagy az anya vallását kövessék, illetőleg abban neveltsenek.”. Ez volt hivatott lezárni mindazt a konfliktust, ami az elkereszteléssel kapcsolatos vitából származott. Nagyon fontos tény, hogy az addig egyházi nyilvántartásban vezetett, nem egységes anyakönyvi rendszer állami fennhatóság alá került. Az 1895. évi XLII. törvény végre az izraelita vallást is a bevett vallások közé emelte. A folyamat betetőzésének tekinthető az 1895. évi XLIII. törvény, mely 1. §-ban kimondja: „Mindenkinek szabadon vallhat és követhet bármely hitet vagy vallást, és azt az ország törvényeinek,

valamint a közérkölcenség kivánalmainak korlátai között külsőképpen is kifejezheti és gyakorolhatja.”. A törvény azon kijelentésével, mely szerint mindenki szabadon követhet bármilyen vallást vagy hitet megvalósította a polgári államokban alapvető szabadságjognak tekintett szabad vallásgyakorlást.

A folyamat lezárása, zárásó

A szabad vallásgyakorlás és a felekezeti egyenjogúság megvalósulása maga után hozta az egyházak politikai életre gyakorolt befolyásának csökkenését, ez főként a katolikus egyház esetében – hiszen uralkodó vallásként neki volt a legtöbb befolyása – érezhető rendkívüli mértékben. Mindazonáltal a polgári állam létrejöttének alapvető feltétele az állam és egyház szétválasztása, illetve az ember szabadságjogainak minél szélesebb körű kiterjesztése. Magyarországon, mint láttuk a folyamat rendkívül nehezen ment végbe, ennek okai közül megjelöltük a soknemzetiségű létet, ami leginkább a törökök 110 éves itt tartózkodásának köszönhető. Báró Eötvös József elszántsága, hihetetlen munkabírása és tekintélye nélkül lehet, hogy ezek a törvények csak jóval később születtek volna meg. Eötvöst nemcsak a mai magyar iskolarendszer atyjának, de az akkoriban kiemelkedően liberálisnak számító nemzetiségi törvény megalkotójának, a zsidó vallás emancipációja mellett érvelő ékes szószólónak és a felekezeti egyenjogúság elkötelezett hívének is tekinthetjük.

Jegyzetek és hivatkozások

¹ Alaptörvény VII. cikk (1) bekezdés

² Alaptörvény VII. cikk (3) bekezdés

³ Magyar Nagylexikon – 16. kötet. Budapest, 2003, Magyar Nagylexikon Kiadó. 592. o.

⁴ DR. SZÁNTÓ Konrád O. F. M.: A katolikus egyház története – II. kötet. Budapest, 1985, Ecclesia Kiadó. 19. o.

⁵ FARKAS Gábor, FOKI Zsolt, HIDAS Gábor, KERESZTY Péter, MIEHLE János, MIKLÓSI László, SZÁRAY Miklós, DR. URBÁN Aladár (szerk. biz.): Középkorai történelmi atlasz. Budapest, 2010, Cartographia Tankönyvkiadó Kft. 47. o. a) ábra; SZÁRAY Miklós: Történelem III. Budapest, 2006, Nemzeti Tankönyvkiadó Zrt. 218-219. o.

⁶ FAZEKAS Csaba: Egyházak, egyházpolitikai és politikai eszmék az Osztrák-Magyar Monarchiában. Miskolc, 2008, Miskolci Egyetem Politikatudományi Intézete. 8. o.

⁷ FAZEKAS 2008, i. m. 7. o.

⁸ MEZEY Barna: A Habsburgok abszolút monarchiája. In: MEZEY Barna (szerk.) Magyar alkotmánytörténet. Budapest, 2003, Osiris Kiadó. 67. o.

⁹ MEZEY Barna: Magyar jogtörténet. Budapest, 2007, Osiris Kiadó. 144. o.

¹⁰ Magyar Nagylexikon – 7. kötet. Budapest, 1998, Magyar Nagylexikon Kiadó. 349. o.

¹¹ http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/1813_szeptember_3_eotvos_jozsef_szuletese Letöltés ideje: 2016. 10. 31.

¹² 1848. évi XX. törvénycikk - <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5288>; MEZEY Barna: A magyar jogtörténet forrásai. Budapest, 2006, Osiris Kiadó. 399. o.

¹³ 1608. évi I. törvénycikk - <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=3105>

¹⁴ 1790/91. évi XXVI. törvénycikk - <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=3105>

¹⁵ 1790/91. évi XXVII. törvénycikk - <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=4901>

¹⁶ 1868. évi XXXVIII. törvénycikk - <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5360>

¹⁷ 1868. évi XLVIII. törvénycikk - <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5370>

¹⁸ 1868. évi XLVIII. törvénycikk 1. §

¹⁹ DR. SZÁNTÓ 1985, i. m. 411. o.

²⁰ DR. SZÁNTÓ 1985, i. m. 412. o.

²¹ EÖTVÖS József: A zsidók emancipációja. <http://mek.oszk.hu/05900/05920/html/gmeotvosj0002.html>
Letöltés ideje: 2016. 10. 31.

²² Képviselőházi napló, 1872. VII. kötet 372. o. 1873. május 19-július 2.

²³ 1879. évi XL. törvénycikk - <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=5870>

²⁴ DR. SZÁNTÓ 1985, i. m. 493. o.

²⁵ DR. SZÁNTÓ 1985, i. m. 495. o.

²⁶ 1894. évi XXXI. tc. - <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6555>

²⁷ 1894. évi XXXII. tc. - <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6556>

²⁸ 1894. évi XXXIII. tc. - <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6557>

²⁹ 1895. évi XLII. tc. - <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6604>

³⁰ 1895. évi XLIII. tc. - <http://1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6605>

³¹ MEZEY 2007, i. m. 229. o.

A polgári házasság létrejöttének állomásai

Írta: ZANÓCZ GRÉTA

Az Alaptörvény rendelkezése szerint a házasság férfi és nő önkéntes elhatározása alapján létrejött életközössége.¹ Ezen meghatározás egyike azon kevés definícióinknak, amit már a régmúltban is hasonlóképpen fogalmaztak meg. A magyar történelem során e jogintézményre mind az egyházi, mind pedig az állami szabályozás nagy hatást gyakorolt - a cikk a fő fordulópontok bemutatására irányul.

Az egyházi házasságjog térnyerése Magyarországon

Magyarországon a kereszténység tanításai – az európai államokhoz való csatlakozást megvalósító, Szent István uralkodásával megindult államépítést követően – nem váltak rögtön elfogadottá a társadalomban, meg kellett ugyanis küzdeniük az ősi jog címén aposztrofálható korabeli szokásjoggal. A házasság szabályozása terén sem történt ez másként, a keresztény egyház által megalkotott normarendszer (kánonjog)

érvényre juttatásához előbb a fennálló szokásokat kellett kiszorítani egyeduralmi pozíciójukból. Ennek elősegítésében az Árpád-házi uralkodók fontos szerepet játszottak. Ebben fontos lépést jelentett a Kálmán uralkodása idején (1116 körül) tartott zsinat egyik határozata, mely az egyház színe előtt történő házasságkötést kívánta követendővé tenni.² Mindezek következtében a kánonjogi szabályozás diadalmaskodni tudott, és kezdetét vehette annak sok száz éven át tartó kizárólagos uralma,³ amely mind a törvényhozás, mind pedig a bírászkodás terén az egyház dominanciáját eredményezte. A római katolikus vallás ezzel egyidejűleg uralkodó vallássá vált Magyarországon, és ezt a pozícióját egészen a reformáció időszakáig képes volt fenntartani.

A kánoni házasságjog egyeduralmának megingása

A protestantizmus elterjedése, majd ezt követően a polgári forradalmak győzelme Európaszerte számottevő változásokat eredményezett.⁴ A protestáns egyházak megjelenésével a katolikus

Pap általi házasságkötés

vallás több európai országban megszűnt uralkodó vallás lenni. Ahogy Rácz Lajos is írja, „a hitújítások során kialakult protestáns felekezetek az egykori római egyház tagjaiból oly nagy tömegeket nyertek meg hitelveiknek, hogy az egykor egész Európát uraló katolikus vallás követőiből csak itt-ott maradt egy-egy egyházközösség.”⁵ Az uralomra kerülő polgárság céljává pedig az állam és az egyház elválasztásának meghirdetése, és a vallásszabadság törvényi deklarálása⁶ vált. Az állam és az egyház elválasztása számos problémát magában rejtett, hiszen utóbbi évszázadokon keresztül olyan, napjainkban már az állami hatáskörbe tartozó feladatokat látott el, amihez egyedül rendelkezett a szükséges intézményrendszerrel és szakértő apparátussal. Az elválasztás megvalósításához szükség volt a házassági jog „államosítására”, az állami anyakönyvezés bevezetésére, továbbá a szentszéki bíraskodás megszüntetésére. A protestáns vallásúvá lett országokban megjelent az állam fennhatósága a házassági szabályozás felett. Azonban ezzel egy időben a katolikus országokban is megingott a kánonjog primátusa. Egyre inkább elterjedt ugyanis az a nézet, amelyre majd a kiegészítés után sok gondolkodó hivatkozik, miszerint a házasság egy természetjogi szerződés, nem pedig egy szentség, emiatt pedig világi törvényekre van szükség, és nem egyháziakra. Az protestáns egyházak megjelenésével számos probléma vetődött fel, melyek megoldását a tridenti egyetemi zsinattól várták mind a katolikus, mind pedig a protestáns hitfelekezetek tagjai. A zsinat többek között intézkedett a házasságról is, amelynek eddigi kánoni szabályait megszigorította: „ha a házasságot ezután „alattomban”, azaz minden egyházi procedura nélkül kötnék, akkor az érvénytelennek tekintendő, ugyanakkor megerősíti a házasság felbonthatatlanságát, s megállapítja a házasságkötési eljárást, az ún. forma tridentinát.”⁷ Meglepő fordulatot hozott II. József 1786-os pátense, amely megalkotásában szerepet játszott egyrészt a birodalomban élő nagyszámú protestáns lakos, másrészt a felvilágosodás eszméi. Ahogy Degré Alajos is megjegyzi, „II. József házassági pátensében az igény volt a fontos, hogy

a házasságot egységesen, állami törvénnyel szabályozza és a házassági perekben való ítélkezést az állami bíróságok kötelébe utalja.”⁸ A házasságot polgári szerződésként határozza meg, a katolikus házasságot felbontatlanként, a nem katolikus házasságot felbonthatóként definiálja, ezáltal téve különbséget a vallásfelekezetek között. „Nem volt ez más, mint egyházi mezbe öltöztetett polgári házasság, de mert nem alkotmányos módon jött létre, II. Lipót 1790-ben visszavonta a pátent, és a katolikusok illetve görög-keletiek vonatkozásában visszaállította az egyházi bíróságokat.”⁹

A házasság szabályozásának „elvilágiasítása”

II. Lipót szabályozása visszalépésnek bizonyult II. József rendeletéhez képest, hiszen visszaállította a régi szabályt, miszerint minden felekezet saját joga szerint éljen, s ennek biztosítására mindegyiket illesse meg a bíraskodás joga is.¹⁰ Ezen rendelkezések azonban csak átmenetiek voltak és végül az 1791. évi XXVI. és XXVII. törvénycikkben visszahozták a felekezeti bíraskodást, így a katolikusoknak a szentszékét, míg a protestánsok felett elismerték saját egyházi székeik hatáskörét, de ezek megszervezéséig fenntartották felettük az állami bíraskodást. A vegyes házasságokat egészben a katolikus kánonjog uralma alá utalták, mivel a kötést katolikus papnak kellett végezni. Végeredményben a házassági ügyekben való bíraskodást ismét a szentszékek elé utalták,¹¹ aminek következtében az egyház(ak) kezében összpontosultak az legfontosabb jogosítványok. A fő változást az jelentette, hogy immáron nem egységesen a katolikus egyház kezében, hiszen a protestáns felekezeteknek is teret engedtek, azonban kizárólag csak a saját híveik felett. A reformkorban egyre többen sürgették az egyházi házasság „elvilágiasítását”¹² és ezzel a polgári házasság bevezetését, majd kötelezővé tételét. Erre sor került mind az 1839/40-es, mind pedig az 1843/44-es országgyűlésen, amit alátámaszt Lónyay Menyhért, Bereg megye követének nyilatkozata is, miszerint: „több megye olyan

instrukciókat adott a vármegyei követeknek, hogy a diétán követeljék a polgári házasságkötés törvénybeiktatását.”¹³ A polgári házasság kérdése mégsem került a rendi diéták napirendjére, és az áprilisi törvények sem hoztak e tekintetben változást. Ezzel a polgári házasság bevezetéséért folyó küzdelmek több mint 30 évig alábbhagytak. Hiszen „sem az 1848-as törvényalkotás, sem a neoabszolutikus osztrák elnyomás nem érintette a házassági jogot, ennél fogva nem foglalkozott vele az 1861-ben összeült Országbírói Értekezlet sem.”¹⁴ Rácz Lajos szerint ugyanakkor kétségtelen, hogy „az 1848. évi 20. tc., amely a felekezetek közötti egyenjogúságot kimondta, jogi alapot nyújthatott volna egy szabadelvű polgári törvényhozásnak egységes állami házassági jog és állami bíraskodás kialakítására”.¹⁵ Ennek megvalósítására azonban az akkori kormányzat képtelen volt.

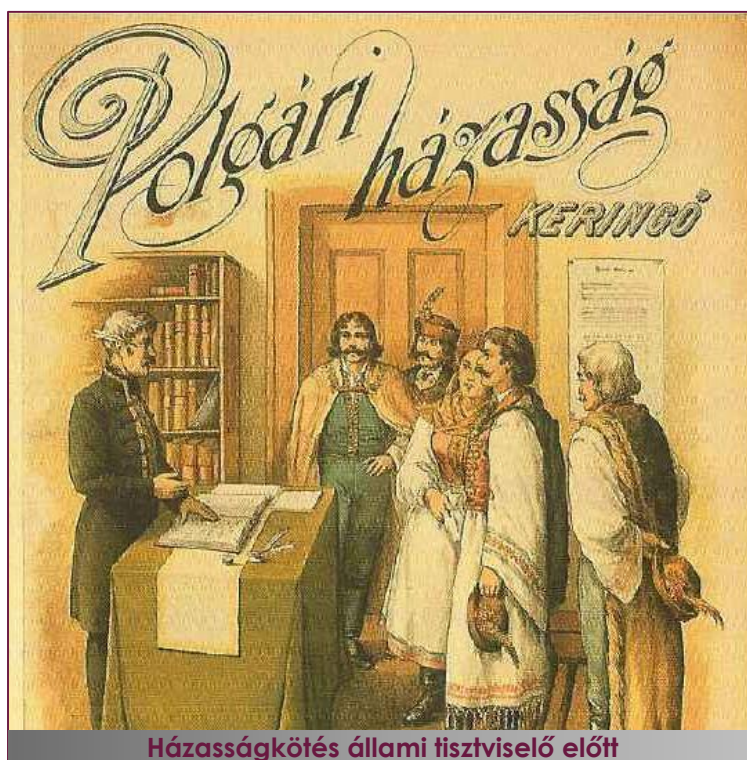
A házasság jogi reformja a kiegyezést követően

A kiegyezést követően a házassági jog reformjának kérdése egyből felmerült, és már nem tűrt további halasztást. A képviselőház több ízben tárgyalt már a polgári házasság bevezetéséről, többnyire Irányi Dániel javaslatára. Irányi

indítványában a kormányt arra utasította, hogy az terjesszen elő egy törvényjavaslatot minél hamarabb, amit a képviselőház elfogadott. Ezt Wenzel Gusztáv úgy értékelte, mint a polgári házasság elvi elfogadását.¹⁶ Mindazonáltal a korabeli jogtudósok számára ekkoriban már nem az jelentette az igazi kérdést, hogy a polgári házasságot bevezessék-e, hanem, hogy azt egyúttal kötelezővé tegyék-e azt, sokan ugyanis már az előbbivel is megelégedtek volna. Végül a kötelező polgári házasság mellett döntöttek, amely mellett sok jogtudós és politikus kardoskodott, köztük Deák Ferenc is, aki utolsó nagy beszédében azt nyilatkozta, hogy: „a házasság (...) abszolúte polgári és nem vallási kérdés.” A polgári házasság módjait elemezve annak két változatával foglalkozott: a kötelezővel és a fakultatívvval, s Deák a kötelező polgári házasság mellett foglalt állást.¹⁷

A kötelező polgári házasság bevezetése

„A hosszú küzdelem után törvénybe iktatott házassági törvény (1894:31. tc.) átgondolt, gondosan kidolgozott, jól felépített logikus törvény.”¹⁸ A polgári házasságról szóló javaslatot a kormány másodszori előterjesztésére a főrendiház

Házasságkötés állami tisztviselő előtt

1894. június 21-én megszavazta és 1894. december 18-án hirdették ki, mint az 1894. évi XXXI. törvénycikket, amelyben a 30. § rendelkezett a polgári házasság kötelező mivoltáról, ugyanis kimondta, hogy az „oly kötés, mely nem polgári tisztviselő előtt történt, a törvény erejénél fogva semmi vonatkozásban sem tekintetik házasságnak.” Ennek eredményeként a törvény hatálybalépésétől kezdve Magyarországon érvényes házasságot csak polgári tisztviselő előtt lehet kötni.¹⁹

A házassági jogról szóló 1894. évi XXXI. tc. 29. §-a alapján polgári tisztviselőnek tekintendő: a) az anyakönyvvezető; b) a törvényhatóság első tisztviselője; c) a főszolgabíró; d) a rendezett tanácsú város polgármestere; e) az osztrák-magyar monarchia diplomáciai képviselője, consula és ezek helyettese a magyar kormánytól nyert felhatalmazás korlátain belül.²⁰ A polgári házasság bevezetésének indoka nem az egyház üldözése, hanem a vallásszabadság és a jogegyenlőség deklarálása volt, ami egy jogállam elengedhetetlen feltétele.

A polgári házasság típusai a különféle jogrendszerekben

A polgári házasság megjelenési formája más és más a különféle jogrendszerekben, azonban a házasság jogi szabályozása azonos, miszerint azt az állam végzi az általa alkotott törvényekkel. A szabályozás háromféle lehet, ezzel különböztetve meg a kötelező, a tetszés szerinti és a szükségbeli házasságot. A kötelező házasság esetében a házasságnak az állami tisztviselő előtt kell létrejönnie, minden egyházi szabályt mellőzve. A tetszés szerinti házasság esetében a felek számára lehetővé teszik, hogy azt állami tisztviselő vagy az egyház színe előtt kössék meg, ugyanis mindkét esetben azonosak lesznek a jogkövetkezmények. Szükségbeli házasság esetén a jogrendszer az egyházi házasságkötést ismeri el rendes házasságkötési formának, azonban olyan esetekben lehetővé teszi az állami házasságkötést, amikor a felek egyik vallási felekezethez sem

tartoznak, vagy ugyan tagjai egy felekezethez, de nem köthetnek egyházi házasságot olyan akadály miatt, amelyet az állami szabályozás már nem tilt. A három forma jellegzetessége, hogy csupán a házasságkötés módjában térnek el egymástól, ugyanis bármely forma legyen érvényben, azt az állam tisztán polgári szerződésnek tekinti. Figyelmelen kívül hagyja a házasság szentségi jellegét és az állam monopóliuma érvényesült mind a bírászkodás, mind a törvényhozás, mind ezen belül a házasságkötés módjának meghatározásánál. Ezen felfogással azonban az egyház megvetését és ellenszenvét váltja ki, hiszen annak szemében a házasság értékét és megbecsülését fokozza le. A keresztény elveknek egyik polgári házassági forma sem felel meg teljes mértékben, de mind közül a legsérelmesebb a kötelező polgári házasság, hiszen ezen szabályozással a házasság vallásos jellegét tagadják meg. Magyarországon az 1894. évi XXXI. törvénycikk óta kötelező polgári házasság van érvényben. Azonban „ahol a kötelező polgári házasságot írja elő az állam törvénye, meg van engedve a katolikusoknak, hogy a polgári jogkövetkezmények biztosítása céljából a jogkövetkezményeknek eleget tegyenek”²¹ és előbb a polgári házasságot kössék meg és mihamarabb az egyházi házasságot, úgy, hogy a két megkötés közötti időszakban még nem éltek házastársakként.

Magyarország történelme során a házasság jogi szabályozásában ellentétes erőként hatott az egyházi és az állami szabályozás. A kezdeti kizárólagos egyházi szabályozást fokozatosan kiszorította a világi szabályozás, amíg a polgári házasság kötelező jellegét nem öltött. Hazánkban jelenleg is lehetőségük van az egyes vallásfelekezetek tagjainak arra, hogy ne csak polgári, hanem saját vallásuk szerinti házasságot is kössenek, így biztosítva a házasságuk morális létrejöttét.

Jegyzetek és hivatkozások

¹ Magyarország Alaptörvénye L) cikk (1) bekezdés

² <http://majt.elte.hu/Tanszekek/Majt/Magyar%20JogtorteNET/> Letöltés ideje: 2016. október 29.

³ SIPOS István: A katolikus házasságjog rendszere a Codex juris canonici szerint, Budapest, 1960., Szent István Társulat 68. o.

⁴ RÁCZ LAJOS: A polgári házasság intézményének megvalósulása Magyarországon. Budapest, ELTE Magyar Jogtörténeti Tanszékének Kiadványa, 1973. 5.o.

⁵ RÁCZ 1972, i.m. 7. o.

⁶ RÁCZ 1972, i.m. 5. o.

⁷ RÁCZ 1972, i.m. 8-9. o.

⁸ DEGRÉ 200, i.m. 329. o.

⁹ SIPOS 1960, i.m. 69. o.

¹⁰ RÁCZ 1972, i.m. 14. o.

¹¹ RÁCZ 1972, i.m. 14. o.

¹² SIPOS 1960 i.m. 69.o.

¹³ RÁCZ 1972, i.m. 16. o.

¹⁴ DEGRÉ 2004 i.m. 334. o.

¹⁵ RÁCZ 1972, i.m. 19. o.

¹⁶ DEGRÉ 2004 i.m. 336. o.

¹⁷ RÁCZ 1972, i.m. 24. o.

¹⁸ DEGRÉ 2004 i.m. 338. o.

¹⁹ SZLADITS Károly: A Magyar Magánjog vázlata. Budapest, 1937, Grill Károly Könyvkiadóvállalata. 335. o.

²⁰ 1894. évi XXXI. tc. 29. §

²¹ SIPOS 1960, i.m. 83. o.

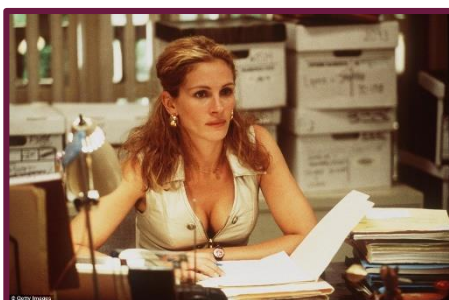
FILMAJÁNLÓ

Erik Brockovich - Zűrös természet / Erik Brockovich

Amerikai életrajzi dráma • 2000

[Ajánlja: *Bartuszek Lilla*]

Az igaz történet alapján készült film középpontjában egy gyermekeit egyedül nevelő, anyagiakban szűkölködő édesanya áll, aki hiába keres, mégse talál munkát. Erin (Julia Roberts) autóbal esete folytán ismerkedik meg Eddel, az ügyvéddel, akit - miután vesztenek a nő által indított kártérítési perben - Erin meggyőz, alkalmazza őt ügyvédi irodájában. Erin nehezen illeszkedik be új munkahelyén, ám egy nap a kezébe kerül egy akta, amely igen csak felkelti az érdeklődését, így úgy dönt, utána jár. Kiderül, hogy egy óriáscég mérgező krómiummal szennyezi egy kisváros vízkészleteit, mely mérgező anyag a kisváros számos lakójának okozott súlyosabbnál súlyosabb egészségügyi károkat. A felnőttek mellett több kisgyermek is érintett az ügyben, ami még inkább arra sarkallja Erint, hogy ne hagyja annyiban az ügyet. A cégnél kezdetben senki sem veszi komolyan a nőt, ám amikor Ed is realizálja a probléma valós mértékét, ő is ringbe száll a kisváros védelméért. Erin amellett, hogy éjt nappallá tévé dolgozik, édesanyaként is igyekszik helyt állni, ami néha nem is olyan könnyű. Ám a munka mellett a szerelem is rátalál, amely segít átlendítenie őt a nehéz pillanatokon. Erin és Ed végül győzedelmeskednek. Nagy küzdelem után sikerül megnyerniük az USA története során megítélt legnagyobb anyagi kárpótlást, 33millió dollárt. A film igazi motivációként szolgál a jogászhallgatók számára. Csak ajánlani tudom!

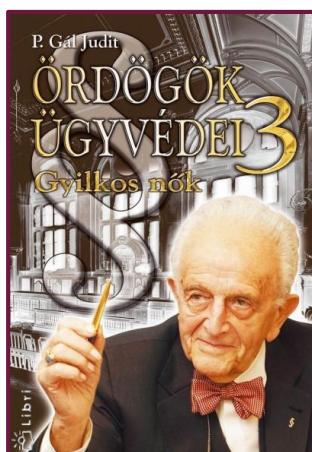
KÖNYVAJÁNLÓ

Ördögök ügyvédei 3.

tényfeltáró riport • 2009

[Ajánlja: Kovács Ákos]

Novemberi számunkban egy kevésbé könnyed, de annál érdekesebb kötetet szeretnék figyelemtekbe ajánlani. P. Gál Judit tényfeltáró újságíró Ördögök ügyvédei sorozatának harmadik kötetét szeretném bemutatni, melyben az újságíró ismét magyar vonatkozású, a magyar kriminalisztika történetében nagy port felkavaró büntetőügyek nyomába ered. Ezúttal a legismertebb, nők által elkövetett gyilkosságokat veszi górcső alá. Akik rendszeresen tájékozódnak a napi hírek felől sok ismerős esettel találkozhatnak. A 14 esetben melyet a könyv feldolgoz, megszólalnak az ügyvédek, rendőrök, tanúk, rokonok, és maguk a gyilkosságért elítélt emberek. Megismerhetjük az elítéltek lelki világát, hogy életük mely eseményei vezettek a bűncselekmények elkövetéséig. Leendő jogászokként különösen érdekes lehet számunkra, hogy mit érez a védő, aki gyermekgyilkos anyát véd, egyáltalán képes-e magát kivonni az ügy érzelmi hatásai alól. Akit érdekel a büntetőjog és ezen belül is az életpelenes bűncselekmények, aki kíváncsi az áldozatok és az elkövetők lelkivilágára, illetve aki elképzei magát védőügyvédként, annak szívből ajánlom ezt a könyvet, szinte kötelező olvasmány.

Bemutatkozik a MÁJT TDK

Írta: BARKÓCZI DÁVID, NAGY VIRÁG ESZTER

Kedves Hallgatótársaink! Ebben a rövid összefoglalóban arra vállalkozunk, hogy bemutassuk Nektek a Magyar Állam- és Jogtörténeti Diákkör szakmai tevékenységét és közösségi életét, ezáltal bátorítva Titeket a csapatunkban való minél aktívabb részvételre.

Az egyre növekvő hallgatói létszám következtében meglehetősen nehéz megtalálni az egyetemen azt a közeget, amely egyaránt ösztönöz minket tudományos fejlődésre és biztosít számunkra otthonos környezetet. Erre kínálnak számotokra megoldást Karunk tudományos diákkörei, így az alkotmány- és jogtörténet iránt érdeklődő hallgatók számára a Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék Tudományos Diákköre (MÁJT TDK). A TDK több mint harminc éves múltra tekint vissza, s az első éves hallgatók körében nagy népszerűségnek örvend. Közösségünk két okból is speciális helyzetben van: egyrészt az elsőéves hallgatók velünk találkoznak először egyetemi tanulmányaik során, így meghatározó elemei vagyunk a tudományos diákélettel kapcsolatos kép kialakításában, másrészt a tantárgy alapozó jellege és kétszemeszteres oktatása meghatározza az általunk megszólítandók körét.

Rendszeres, szerdánként 18 órakor kezdődő üléseink alkalmával érdekes és sokszor tanulságos előadásokat hallgathattok, illetve lehetőségek nyílnak a kar oktatóival, valamint a szakma legjelesebb képviselőivel való személyes megismerkedésre, konzultációra és kötetlen beszélgetésre. Programjaink keretében nem csupán átfogó ismereteket

szerezhettek, hanem az alkotmány- és jogtörténet olyan részterületeivel is megismerkedhettek, amelyekre nem nyílik lehetőségek az egyetemi oktatás tantervi keretei között. Hagyományos szerdai alkalmainkon kívül gyakran szervezünk tanulmányutakat és látogatunk el különböző büntetés-végrehajtási intézetekbe, így az e alkalmakon való részvétellel nem csupán elméleti, hanem gyakorlati ismereteket is bővíthettek.

Csapatunk örömmel segíti az olyan lelkes hallgatókat, akik egy-egy területtel áthatóbban kívánnak foglalkozni, emellett lehetőséget biztosítunk nekik tudományos cikkeik, valamint kutatási eredményeik a folyóiratunkban való megjelentetésére. A bátrabbak minden évben próbára tehetik tudásukat a YOU MÁJT WIN tanulmányi versenyen, amely idén tavasszal immáron hetedik alkalommal került megrendezésre. Azok a magyar alkotmány- illetve jogtörténet tárgyakat teljesített tanulók, akik mélyebben szeretnék elkötelezni magukat a Tudományos Diákkör mellett, s aktív tagjává kívánnak válni egy összetartó, baráti társaságnak, azok minden év szeptemberében benyújthatják jelentkezésüket a tanszék demonstrátori pozíciójára.

A Magyar Alkotmány-és Jogtörténeti Tanszék Tudományos Diákköre szeretettel vár minden érdeklő hallgatót a **szerdánként 18 órától** kezdődő ülésein. Ha fél éves programunkkal vagy a TDK-val kapcsolatban bármilyen kérdésed van, írd bátran a majitdk@gmail.com e-mail címre, vagy keress minket a MÁJT TDK Facebook-oldalán.

Figyeld programjainkat és a Joghistoria aktuális számával kapcsolatos információkat az ÁJK A és B épületének hirdetőtábláin, valamint a TDK és a Joghistoria hivatalos Facebook-oldalán!

Bemutakozik a Joghistória szerkesztősége

Barkóczy Dávid ♠ főszerkesztő, Alkotmánytörténet, Jogtörténet

Barkóczy Dávid vagyok, az ELTE ÁJK negyedéves joghallgatója. Idén immár harmadik éve töltöm be a tanszék demonstrátori pozícióját, az elmúlt tanévben a TDK titkári feladatait is elláttam. Három éve vagyok a Joghistória főszerkesztője, valamint az Alkotmánytörténet és a Jogtörténet rovatok vezetője. Nagyon örülök, hogy az elmúlt években sikerült tartalmában, szerkezetében és külsejében is megújítani a folyóiratot, amely ennek köszönhetően nagy népszerűségnek örvend a hallgatók körében. Szintén örömmel tölt el, hogy idén sikerült kibővíteni az újság szerkesztőségét, s remélem, hogy a rovatvezetőkől a közös, hatékony munkavégzés közben egy igazi baráti csapat kovácsolódik össze. Egy tudományos-közéleti folyóirat szerkesztése rendkívül nehéz és összetett feladat, de a végeredmény mindig kárpótol minket. Eddigi tanulmányaim során leginkább a büntetőjog és az örököségi jog keltette fel az érdeklődésemet. Jelenleg Erasmus-tanulmányaimra készülök, a második félévet a Rotterdami Erasmus Egyetemen fogom tölteni. Szeretek nyelveket tanulni és utazni, imádom mindent, ami a repüléssel kapcsolatos. Szabadidőmben szívesen olvasok és nézek filmeket, megpróbálom megtalálni a helyes egyensúlyt a tanulás, a munka és a pihenés között.

Bartuszek Lilla ♠ Interjú, Jog és kultúra

Bartuszek Lilla Judit vagyok, az ELTE ÁJK másodéves hallgatója. Az előző tanévben ismerkedtem meg az alkotmány-, majd a jogtörténettel. Ezen tárgyak hamar felkeltették érdeklődésemet, így mindig nagy lelkesedéssel ültem be az előadásokra, szemináriumokra. Nagy örömmel vettem részt a tanszék rendezte megmérettetéseken - így a cikkíró pályázaton, illetve a YOU MÁJT WIN versenyen - is. Érdeklődési területeim közé sorolható többek között az idegen nyelvek tanulása, továbbá az egyes - elsősorban a brit - királyi családok életének, mindennapjainak tanulmányozása. Szabadidőmet szívesen fordítom sportolásra, illetve utazásra, hogy ezáltal is lehetőségem legyen jobban megismerni más országokat, kultúrákat. Nagy megtiszteltetést jelent számomra, hogy az idei tanévtől demonstrátorként vehetek részt a tanszék életében. Remélem, hogy munkámmal hozzájárulhatok majd a TDK ülések, és más tanszéki rendezvények sikeréhez, és hogy erősíteni tudom majd a MÁJT demonstrátorok, valamint a Joghistória szerkesztőségének összetartó csapatát.

Kovács Ákos ♠ Jog és kultúra, TDK hírek

Kovács Ákos vagyok, másodéves joghallgató. A 2016/17-es tanévtől vagyok tagja a Magyar Állam- és Joghagyományi Tanszék csapatának. Demonstrátorként lehetőségem nyílt a Joghagyomány szerkesztőségi tagjaként két rovat vezetésére. A TDK hírekben naprakész információkat szerezhettek a Tudományos Diákkör keretében megszervezett előadásokról és egyéb programokról, a Jog és kultúra című rovatban pedig szerkesztőtársammal, Bartuszek Lillával próbálunk nektek új perspektívát adni, melyből a jogot szemlélhetitek. Szabadidőmben szeretek sportolni, több mint tíz éve teniszszek, illetve három éve lovagolok, továbbá rendszeresen futok. Szívesen olvasok, főként történelmi regényeket és politikai témájú könyveket forgatok, de a krimiket is nagyon kedvelem. Rendszeresen járok színházba és moziba, érdekel a konyhaművészet és a borászat is.

Zanócz Gréta ♠ Alkotmány- és jogtörténelmi rejtély

Zanócz Gréta, másodéves joghallgató vagyok. Ebben az évben kezdtem el a demonstrátori tevékenységemet a tanszéken, s egyúttal nagy örömmel bekerültem a folyóirat szerkesztőségébe is, ahol az Alkotmány- és jogtörténelmi rejtélyt szerkesztem. Úgy gondolom, hogy ez a rovat érdekes és hasznos tud lenni minden joghallgató számára, de legfőképpen az elsőéveseknek, hiszen az általunk feltett kérdésekkel, mind MÁJT szemináriumokon, mind pedig vizsgákon találkozhattok. Szabadidőmben szeretek olvasni és színházba járni. Számomra nagyon fontos, hogy az egyetem és tanulás mellett is jusson idő a sportolásra, így szívesen járok túrázni és rendszeresen futok. Emellett szeretek nyelveket tanulni, amire szerencsére az egyetem keretein belül is van lehetőség, így az olasz nyelvtudásomat jogi téren is tudom fejleszteni.

Angeli Rita ♠ Alkotmány- és jogtörténelmi rejtély

Angeli Rita vagyok, az ELTE ÁJK másodéves joghallgatója, emellett ebben az évben kezdtem meg tanulmányaimat a Budapesti Corvinus Egyetem nemzetközi gazdálkodás szakán. Az előző tanévben döntőbe jutottam az „Okosabb vagy mint Ulpianus?” vetélkedőn és az ottani teljesítményem alapján megajánlott jeles érdemjegyet szereztem. A magyar állam- és jogtörténelmet már a kezdetektől vonzott, ezért is vettem részt az idén nyáron megrendezett angol nyelvű horvát- magyar jogtörténelmi konferencián. Ebben az évben kezdtem meg demonstrátori tevékenységemet a tanszéken, ezen felül a Joghagyomány Alkotmány- és jogtörténelmi rejtély rovatának szerkesztőjeként is kivehetem részem a munkából. Szabadidőmben szívesen olvasok, tanulok nyelveket. A tanulás mellett természetesen nem feledkezem meg a sportolásról sem rendszeresen úszok, futok, leginkább a vízi sportokat kedvelem.

Beszámoló a Tudományos Diákkör szlovákiai kirándulásáról

Írta: KOVÁCS ÁKOS

2016. október 28-29-én a Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék demonstrátorai Szlovákiába látogattak. A főváros és környéke nevezetességeinek felfedezése során egyaránt helyet kapott a tudomány, a kultúra és a szórakozás is. Utunkon Dr. Képeš Imre, a TDK szakvezető oktatója, és Dr. Losonczy Eszter, tanszékünk PhD hallgatója kísért el minket.

Megérkezésünket követően városnéző túrára indultunk, melynek első állomása a Hodža téren található, rokokó stílusú Grassalkovich-kastély volt, mely 1996 óta ad otthont a szlovák köztársasági elnöki rezidenciának. Pozsony óvárosa felé haladva kezdtük megérezni a város sajátos hangulatát, mely a régi épületek pompájából, a szocialista építészet maradványaiból és a 21. század modern építészetéből áll össze. A túra második állomása a magyar rendi országgyűlés alsó táblájának épülete volt – ahol 1802 és 1848 között ülészttek –, mely ma az egyetemi könyvtár funkcióját tölti be. Sétánkat folytatva a Mihálykapu impozáns tornya alatt haladtunk át, mely a város egyetlen 14. századból megmaradt kapuja. Pozsony főterére érve csodálatos kép

tárult elénk. A teret a régi városháza uralja, melyben jelenleg Szlovákia legrégebbi múzeuma, a Pozsonyi Városi Múzeum működik. Barangolásunk az óvárosban a gótikus stílusú Szent Márton-dóm felé vezetett. A boltozatos mennyezetű, gyönyörű kupolával rendelkező katedrális évszázadokon át koronázó templomként működött, többek között itt koronázták meg Mária Teréziát is. Ezt követően megtekintettük a Szlovák Nemzeti Színház, valamint az amerikai nagykövetség hatalmas épületeit is. Ebédidőben megkóstoltuk a szlovák gasztronómia egyik ismert specialitását, a juhtúrós sztrapacskát. Ebéd után nem maradhatott el a pozsonyi Comenius Egyetem jogi karának meglátogatása sem. Maradandó élmény volt még Lechner Ödön tervezte a Kék templom látványa is, annál is inkább, hiszen ragyogóan szép idő kerekedett, ezért az ég és a templom kékje csodás képeket hívott életre. Délután meglátogattuk a szlovák főváros talán legismertebb nevezetességét, a pozsonyi királyi várat. A vár csupa fehér épülete 4 tornyával meghatározza Pozsony látképét. Az épületben található a Történelmi Múzeum, melyben gazdag festménygyűjteményt láthattunk. A

nap végén Pozsony fényeiben gyönyörködhettünk a 95 méter magas UFO tetejéről, mely a Szlovák Nemzeti Felkelés híd egyik pillérjének tetején helyezkedik el.

A második napon visszarepültünk a történelembe és ellátogattunk dévényi várba. A vár a Duna és a Morva folyó összefolyásánál található, ezért a várból páratlan kilátás nyílik a két folyóra és a környező tájra. A várrom egy 212 méter magas hegy 80 méteres mészkőszirtjének tetején áll, a vár a 13. században épült. Kiváló elhelyezkedésének köszönhetően fontos katonai erősség, 1809-ben az V. koalíciós

háborúban a visszavonuló francia seregek robbantották fel. A vár azóta romos, 1945 előtt kezdték meg régészeti feltárását. A délelőtti várlátogatást és az ebédet követően délután szabadprogram és városnézés zárta kétnapos utunkat. Bátran kijelenthetem, hogy minden téren egy rendkívül sikeres programot tudhatunk magunk mögött, hiszen amellett, hogy a kirándulás nagyszerű szakmai adalékokat szolgáltatott a későbbi jogtörténeti kutatásokhoz, különösen sokat jelentett számunka egymás megismerése és a csapatépítés szempontjából is.

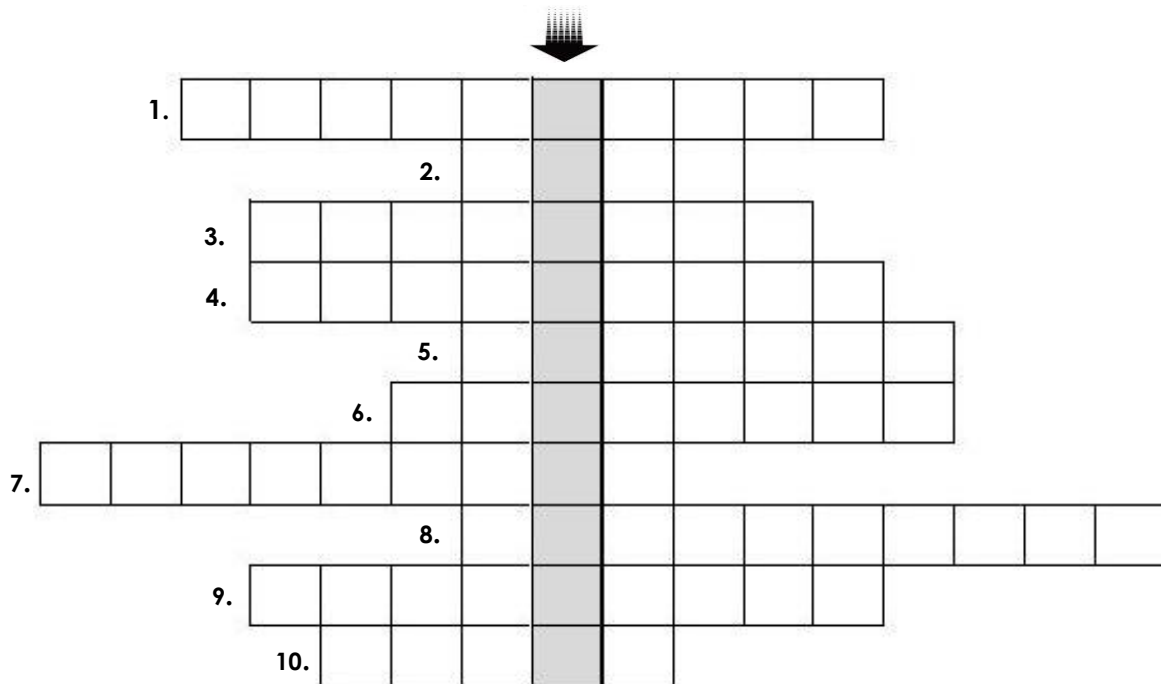

Alkotmány- és jogtörténeti rejtvény

Készítette: ANGELI RITA

Az Alkotmány-és jogtörténeti rejtvényt elsősorban az első évfolyamos hallgatóknak szánjuk azzal a céllal, hogy felfrissítsük alkotmány-és jogtörténeti ismereteiket, s ezáltal hozzájáruljunk a sikeres kollokvium, illetve alapvizsga telejsítéséhez. A feladat a magyar alkotmány-és jogtörténet tankönyvek segítségével könnyen megoldható.

A feladvány megfejtéséhez csupán annyit kell tennetek, hogy a számozott vízszintes sorokba beírjátok a hozzájuk tartozó meghatározások eredményét (az „X” jel szóközt jelöl). Ha minden sort helyesen kitöltöttetek, a szürkével jelölt főoszlopban fentről lefelé olvasva megkapjátok a rejtvény megoldását, amelyet **2016. december 1-ig** elküldhettek a **joghistoria@gmail.com** e-mail címre. A helyes megfejtést beküldők között értékes könyvjutalmat, illetve könyvutalványt sorsolunk ki.

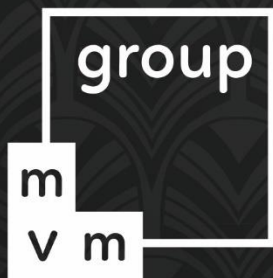

1. Az alkotmányban, sarkalatos törvényben vagy tradicionálisan meghatározott államilag gyakorolt hatalom rendje.
2. A feudális társadalom lényeges vonásokban azonos jogállású, örökletesen kiváltságos elemek tömörülése.
3. A főpapi rend latinul.
4. Vérségi, szerveződési egység, nő-gyermek csoport a nemzetiségi szervezet korában.
5. A nemesi vármegyék élén álló tisztségviselő.
6. A király ebben a garanciális dokumentumban ígérte meg a rendeknek a követeléseik teljesítését.
7. A király jórészt klerikus, írástudó alkalmazottja, feladatai az oklevél-kiadás, a pecsétőrzés és a hitelesítés.
8. A kormánykarattal szembehelyezkedő ellenzéki képviselők bojkottjának, tervszerű ellenállásának eszköze.
9. A király elhatározása, amelyben az alsó- és felsőtábla konszenzusos feliratára reagált.
10. Az augurok jóslási tevékenységét szolgáló pálcából lett hatalmi jelvénné.

2016. februári számunk alkotmány- és jogtörténeti rejtvényének megfejtése: **TRIPARTITUM.**

A februári rejtvény győztese **Thaly Bálint.** Gratulálunk!

2016
NOVEMBER 28

Winter Magic

BEMUTATJA

PAROV STELAR

PUNNANY MASSIF

PAPP LÁSZLÓ BUDAPEST SPORTARÉNA
RÉSZLETEK MVMWINTERMAGIC.HU

AZ 1500 FORINTOS JEGYEKKEL

A MAGYAR REFORMÁTUS SZERETETSZOLGÁLAT MUNKÁJÁT TÁMOGATJUK

KAPUNYITÁS: 19:00

PAPP LÁSZLÓ BUDAPEST
SPORTARÉNA

